

Nihad Sâmi Banarlı

Şeyma GÜNGÖR*

NİHAD SÂMÎ Banarlı Cumhuriyet devrinin yetiştirdiği en önemli edebiyat öğretmeni, edebiyat tarihçisi ve yazarlardandır. Şiir, tiyatro, hikâye, roman alanlarında da eserleri olan Nihad Sâmi Banarlı özellikle lise edebiyat ders kitapları, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, çeşitli gazete ve dergilerdeki yazıları ile tanınmıştır. Onun diğer değerli hizmeti Yahya Kemal’le ilgili çalışmaları ve Yahya Kemal’in kitaplarını neşretmesidir.

Hayatı

Mustafa Nihat,¹ 18 Nisan 1907’de (5 Rebiülevvel 1325/5 Nisan 1323) İstanbul’un Fatih semtinde dünyaya gelir. Babası Trabzon eşrafından Alemdarzâde İlyas Sâmi Bey,² annesi Trabzon’un köklü ailelerinden Nâdire Hanım’dır.

Alemdarzâde ailesinin ilk ceddi, Fatih Sultan Mehmed ile Trabzon fethine katılan bir alemdardır. Mustafa Nihat’ın dedesi Emin Hilmi Efendi (öl. 1884) Osmanlı İmparatorluğu’nda çeşitli idarî görevlerde bulunmuş ve 1877 yılında İstanbul’da toplanan ilk Meclis-i Meb’ûsan’a Trabzon’dan mebus olarak katılmıştır. Devrinin tanınmış şairlerinden olan bu zatın *Divan’ı* ve *Münşeat’ı* (1876) basılmıştır.³ Nihad Sâmi Banarlı’nın babası İlyas Sâmi Bey (1857-1929), Süleymaniye, Mardin, Urfa, Niğde sancaklarında mutasarrıf olarak bulunmuştur. Onun da edebî ve siyasi yazıları, hicivleri ve hamasî tarzda şiirleri vardır.

Mustafa Nihat’ın doğduğu ve ilk gençlik döneminin geçtiği yıllar Osmanlı İmparatorluğu’nun sancılı, imparatorluk halkının mustarip günleridir. 1908’de Meşrutiyet ilânı, 31 Mart (13 Nisan 1909) olayı, Abdülhamid Han’ın tahtan indirilişi (1909), Balkan Harbi (1912)... Vatan topraklarının kaybedildiği, milletin

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Nihad Sâmi Banarlı’nın ilk nüfus kağıdındaki ismi “Mustafa Nihat”tır.

2 Nihad Sâmi Banarlı’nın ailesi, dedesi ve babası hakkındaki bilgiler için bkz. Emin Bayraktaroğlu, “İlyas Sâmi Bey ve İttihadçılar, -I-”, *Meydan Mecmuası*, 27 Aralık 1966, sy. 102; “İlyas Sâmi Bey ve İttihadçılar, -II-”, *Meydan*, 3 Ocak 1967, sy. 103.

3 Hilmi Efendi ile ilgili fazla bilgi için bkz. İbnülemin Mahmud Kemal İnal, “Hilmi”, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları, ts., cüz: IV, s. 665-667.

perişan olduğu bu yıllarda Banarlı'nın doğduğu ve büyüdüğü Fatih, yüksek sosyo-kültürel tabakaya mahsus Müslüman Türk nüfusunun yaşadığı bir semttir. Mustafa Nihat, mutasarrıf, mutasavvıf İlyas Sâmî Bey'in aile terbiyesinin hüküm sürdüğü evde yetişir. Balkan Harbi ve Birinci Dünya Harbi'nin yaşandığı yıllarda, evlerinin misafir salonu her Perşembe, İstanbul'un tanınmış şairlerinin, ilim ve fikir adamlarının toplanıp sohbet ettikleri, memleket dertlerini görüştükları aydınlık muhitidir.⁴

“İstanbul'da Balkan Harbi'nin ve Birinci Dünya Harbi'nin kaybedildiği günlerde küskün ve romantik bir hayat yaşıyordu.”⁵ “Umumî Harb'de Trabzon, Ruslar tarafından işgal edilmiş, bu arada Sâmî Bey'in atalarından kalan, hayli büyük şahsî serveti ve emvâlî işgal ordularınca tahrip ve imhâ edilmişti.”⁶ Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı sene (30 Ekim 1918) Fatih'te büyük yangın olur, Alemdar ailesi bu yangında konaklarını kaybeder.⁷ 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıktığı yıl, İlyas Sâmî Bey de Trabzon'a giderek bölge halkını teşkilatlandırır. Böylece Millî Mücadeleye fiilen katılır.⁸

23 Nisan 1920'de T.B.M.M. açılır. Aynı sene Mustafa Nihat Bey Mercan Sultanisi'ndeki ilk tahsilini tamamlar. Bu vakıf mektebinde Türkçe öğretmeni Reşat Nuri, tarih hocası Mükrimin Halil Bey'dir.⁹ “1909-1912-1920 yılları Millî Edebiyat Cereyanı'nın hakim olduğu yıllardır. Milliyetçi hareketler, o tarihte iktidar tarafından da şiddetle korunduğu için, memlekette daha kolay ve daha saygı uyandırarak gelişiyordu.”¹⁰ 1920'de imzalanan Sevr Anlaşması sonunda İtilaf devletleri Osmanlı İmparatorluğu topraklarını işgale başlar ve 16 Mart 1920'de İstanbul'a girerler.

4 Emin Bayraktaroğlu, “İlyas Sâmî Bey ve İttihadcılar, -II-”, *Meydan Mecmuâsı*, 3 Ocak 1967, sy. 103.

5 “Fâruk Nâfiz”, *Yedigün Mecmuâsı*, 3 Şubat 1946 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 138]. Nihad Sami Banarlı'nın ve Yahya Kemal'in kitaplarının tam künyeleri, yazımızın “Eserleri” kısmında verileceğinden, tekrardan kaçınmak amacıyla dip notlarda, gerekli olanlar dışında, baskı yeri ve baskı tarihi verilmemiştir.

6 Emin Bayraktaroğlu, “İlyas Sâmî Bey ve İttihadcılar, -II-”, *Meydan Mecmuâsı*, 3 Ocak 1967, sy. 103.

7 Bu kayıp 1910'daki yangında da olmuş olabilir.

8 “Birinci Dünya Harbi İlyas Sâmî Bey'in emeklilik devresine rastlamış ve esâsen kendisi de bu harbi idâre edenlerle çalışmak istememiştir. Eli silah tutan çocuklarını harbe göndermiş kendisi ise daha küçük çocukları, refikası ve vatanın bütün ıstıraplarıyla İstanbul'da kalmıştı. (...) Harb-i Umûmî'nin korkunç neticesine rağmen Türk milletinin millî varlığının yok olmayacağına inananlar arasında Sâmî Bey de vardı. Bu îmânî muhitine ve çocuklarına da aşıyor, onlara kaybedilmiş bir harbin ve birer birer elden giden anavatan topraklarının her türlü acıları içinde büyük ümidler veriyordu.” Emin Bayraktaroğlu, “İlyas Sâmî Bey ve İttihadcılar, -II-”, *Meydan Mecmuâsı*, 3 Ocak 1967, sy. 103.

9 “Reşat Nûri'yi daha sekiz yaşında bir çocukken tanımak saâdetine erdim. O târihte Fâtih Vakıf Mektebi'nde okuyordum. İlkokulun 3. sınıfında Türkçe hocamız o idi. Başka dersleri başka hocalardan okurduk. Meselâ benim yine ilkokulda târih hocam merhum Mükrimin Halil Bey'di.” Bkz. “Yaprak Dökümü”, *Meydan Mecmuâsı*, 10 Aralık 1967 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 29].

10 “Orhan Seyfi Orhon İçin”, *Meydan Mecmuâsı*, 5 Eylül 1973 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 107].

Mustafa Nihat İstanbul Vefa Sultanisi'nde okurken (1920-1924) Millî Mücadele devam etmektedir. 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Anlaşması imzalanır. İstanbul hâlâ sancılı günler yaşamaktadır. Nihat Bey'in ortaokuldaki Türkçe derslerine de Reşat Nuri gelir.

Aziz hocam Reşat Nuri'nin bize çok güzel şeyler öğrettiğini, Türkçenin yapısını, sesini bize titizlikle tanıttığını, bizimle bahçede çocuklar gibi oyun oynadığını hatırlarım. (...) Biz Reşat Nuri'den sade Türkçe ve edebiyat değil aynı zamanda nükte ve incelik dersleri öğrendik. Zekâsı, kültürü ölçüsünde derin ve kaliteliydi.¹¹

Mustafa Nihat Bey bu yaşlarda edebî yayınları takip eder.

Hâlîde Nusret'i henüz ortaokul sıralarında bir çocukken, İstanbul'da her ay *Birinci Kitap, İkinci Kitap...* adlarıyla çıkan, şiir-nesir-hikâye-temâşâ mecmuâlarındaki şiirleriyle tanıdım. (...) Bu yıllar, esasen çok başka yıllardı. Bu yıllarda yazılan şiirlerin çoğu iyi ruhlu şiirlerdi. (...) Biz, henüz çocuk yaşımıza rağmen bu şiirleri, onlardan en iyi duygular alarak; onlarda, içinde yaşadığımız acıların derin tesellisini bularak okuyor; onları seviyor, dilimizden düşürmüyorduk."¹²

Nihat Bey, Misak-ı Millî hudutları dâhilindeki vatanın kurtuluş heyecanının yaşandığı 1927'de, lise tahsilini tamamlayarak Hususî İstiklâl Lisesi'nden mezun olur. Aynı yıl Edebiyat Fakültesine ve Yüksek Muallim Mektebi'ne girer. Orta öğrenim sırasında başladığı şiir yazma faaliyetini üniversitedeyken sürdürür. Bu senelerde oldukça aktiftir. *Kızıl Çağlayan* gibi, birçoğu millî duygular ifade eden mensur ve manzum piyesler yazar. Bunları Gençler Mahfili'nde sahneye koyar, bazı piyeslerde rol alır. Çalışmaları ile özellikle gençler arasında ün kazanır.¹³ 1927'de Halide Nusret, *Millî Mecmuâ*'da yayınladığı "İstanbul Gençler Mahfilinde Sular Kararırken" başlıklı yazısında, bu cemiyetin müsameresinden ve Nihad Sâmî Bey'den, "Temiz, düzgün, tatlı ve berrak sahne lisanı var. (...) Hayata veda eden genç muallim ağzından meslek aşkı öyle canlı feryatlar halinde. (...) *Kızıl Çağlayan* manzum sahne eseri olarak kusurlu ama şiir kıymeti cidden yüksek" diye söz eder.

Nihat Sâmî Bey Edebiyat Fakültesi'nde ve Yüksek Muallim Mektebi'ndeki derslerde, hem çok değerli akademisyenlerden ders görmekte hem de ileride

11 "Yaprak Dökümü", *Meydan Mecmuası*, 19 Aralık 1967 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 29].

12 "Mâbeddir Orası Mayhâne Değil!", *Meydan Mecmuası*, 23 Mayıs 1967 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 174-175].

13 Bu romantik yazar ve aktör hakkında mektuplar yazılmış, şiirler söylenmiştir. Mânilerden iki örnek:

<i>"Nihad Bey bizim soydan Menekşeden, şebboydan Her hâli güzel amma Zavallı fakir boydan"</i>	<i>ve</i>	<i>"Nihad Bey'e sevdalar Gözyaşı olur çağlar O derdini söylüyorken Dinleyenler hep ağlar"</i>
--	-----------	---

Türk edebiyat ve ilim dünyasının önemli isimleri olacak Pertev Naili, Nihal Atsız, Orhan Şaik, Tahsin Banguoğlu ve Ziya Karamuk gibi seçkin öğrenci kadrosu ile beraber bulunmaktadır. Darülfünun'da Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Lisaniyatı Tarihi, Metin Şerhi, Garp Edebiyatı Tarihi, Arap ve Acem Edebiyatları Tarihi ve Tarih Şubesi'nde Türk Tarihi okur. İki senede tercüme yapacak kadar Fransızca öğrenir.¹⁴ Fakültedeki hocaları arasında bilhassa Fuad Köprülü'nün ciddî, metotlu ilim görüşüne hayran kalır ve onun kuvvetli takipçisi olur.

Nihat Sâmî Bey muallimlik mesleğine üniversite tahsili yaptığı yıllarda başlar. 1 Eylül 1927-22 Ekim 1930 tarihleri arasında Fatih'te Özel Hayriye İlkokulu'nda sınıf öğretmenliği yapar.

1929'da henüz fakülteyi bitirmeden, Gençlik Mahfili'ndeki temsiller sırasında tanıdığı Ayşe Vedia Hanım ile evlenir. Aynı yıl babası İlyas Sâmî Bey, Tekirdağ vilayeti Banarlı kazasında nahiye müdürü olan oğlu Hilmi Sâmî Bey'in yanında vefat ederek adı geçen kasabaya gömülür. Bir sene sonra annesi Hâfıza Nâdire Hanım da vefat ederek aynı toprağa defnedilir.

Nihat Sâmî Bey, 1930 yılında Köprülü'nün seçtiği "Ahmedî ve Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman" konulu tezini hazırlayarak Darülfünun'dan ve Yüksek Öğretmen Mektebi'nden mezun olur. Aynı yıl Edirne Erkek Lisesi'ne stajyer edebiyat muallimi olarak tayin edilir (27 Aralık 1930). 1931'de Edirne Erkek Muallim Mektebi'ne geçer. Ek olarak Edirne Kız Muallim Mektebi ve Edirne Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapar.¹⁵ Edirne'de meslekî çalışmalarının yanında edebî ve ilmî faaliyetine devam eder. Bu yıllarda halk kültürünün etkisindedir. Yaptığı araştırmalar sonucunda âşıklarla ilgili yeni şiirler bulur, Türkçülük ve Türk milliyetçiliği hakkında makaleler yazar. Bunların bir kısmını *Altı Ok, Atsız Mecmuası, Ülkü Mecmuası, Halk Bilgisi Haberleri Mecmuası* ve *Orhun*'da yayımlar.

Askerlik görevinden sonra (1933-1934)¹⁶ Edirne Erkek Muallim Mektebi edebiyat öğretmenliğine döner, ek olarak Edirne Erkek Lisesi edebiyat muallimliğine devam eder. Hoca, meslek hayatının ilk yıllarından itibaren iyi bir öğretmen olarak dikkat çeker. Verdiği ödevler ve öğrencileriyle birlikte çıkarttığı okul dergisiyle kabiliyetli talebelerini yazmaya, araştırmaya teşvik eder.

14 Nihad Sâmî Banarlı'nın 1932 yılındaki ders sicil belgesine kendi el yazısı ile yazdığı bu ders listesi, MEB Arşivi'nde bulunmaktadır.

15 Söz konusu yıllarda Edirne'deki bütün edebiyat derslerini Nihad Sami Bey yürütür. Bir yazısında bunu ve hocası Reşat Nuri ile karşılaşmasını şu satırlarla anlatır: "(...) Birgün Edirne Lisesi'ne edebiyat hocası gönderildim. O târihte bütün Trakya'da lise, yalnız Edirne'de vardı. Kız ve Erkek Muallim Mektepleri de Edirne'deydi. Ben bu mekteplerin üçünde de tek başıma edebiyat okutuyordum. Bir gün karşımda Reşat Nuri'yi gördüm. Maarif müfettişiydi, beni teftişe gelmişti. Beni her üç mektepte de görünce hayret içinde sormuştu: -Sen burada ne yapıyorsun? Hemen şu cevabı vermiştim: -Ben Türkiye Cumhuriyeti Trakya Mıntıkası Edebiyat Muallimiyim." Bkz. "Yaprak Dökümü", *Meydan Mecmuası*, 10 Aralık 1967 [Kıtaplar ve Portreler, s. 30].

16 Bu yıllarda "Nakliye Taburu" başlıklı bir piyes kaleme alır.

Kaleme aldığı piyesleri öğrencileri ile birlikte sahneye koyar. 1933'te *Kızıl Çağlayan, Bir Yuvarın Şarkısı* başlıklı piyesleri kitap halinde neşredilir. Şiirlerinin bir kısmı okul gazetesinde, *Atsız Mecmua* ve *Orhun* gibi çeşitli dergilerde yayımlanır.

1934 yılına kadar "Nihat Sâmi" adını kullanan Hoca, 21 Haziran 1934'te çıkan soyadı kanunu gereğince "Somyarkın" (bir yazısında Yarkın) kelimesini soyadı olarak seçer.¹⁷ Fakat anne ve babasının Tekirdağ'ın Banarlı kasabasına¹⁸ defnedilmesinden sonra "Banarlı" kelimesini tercih eder.

1936 tarihinde İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'ne Türkçe öğretmeni olur.¹⁹ 1937'de aynı lisede edebiyat öğretmenliğine getirilir. Bu okulun sosyal çevresi ve Hıfzı Tevfik, Faruk Nafiz, Zeki Ömer gibi seçkin isimlerle birlikte hocalık yapması, Banarlı için çok faydalı olur.

1939'da neşredilen "Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman", orijinal bulunarak bir sene kıdem zammı ile mükafatlandırılır. Kitabın yayımı dolayısıyla Yahya Kemal'in gönderdiği tebrik mektubu, daha sonra her iki taraf için de çok önemli sonuçlar doğuracak birlikteliğin başlangıcı olur.²⁰

1940'da oğlu Ilgaz dünyaya gelir.

Feyziâtî, Boğaziçi Liselerine müdür olan Hıfzı Tevfik Bey'in ısrarı üzerine bu liselerde öğretmenlik yapmaya başlar. Kısa zaman sonra iki idealist hoca, liseler için ortak bir edebiyat tarihi yazmaya karar verirler. Kitaplarında öğrenciyeye "Türk edebiyatını ciddi ve millî realiteleri içinde tanıtmak" hedefi güderler. Bu çalışma "ne kuru bir istatistik veya biyografi kitabı, ne de edebiyat tarihi konusunda bir roman" olacaktır. Düşüncelerini tatbik sahasına koyarlar. 1941 tarihinde Hıfzı Tevfik Gönensay ve Nihad Sâmi Banarlı imzalı *Türk Edebiyatı Târîhi (Başlangıçtan Tanzimata Kadar)* yayımlanır.

Banarlı İstanbul'a geldikten sonra edebî çalışmalarını azaltmış, buna karşılık edebiyat tarihi, lise ders kitapları ve fikrî yazıları üzerinde yoğunlaşmıştır. *Yedigün Dergisi*'nde 4 Ağustos 1937 tarihinden itibaren isimsiz, 1944'ten 1950'ye kadar aralıksız olarak, "Nihad Sâmi Banarlı" imzasıyla genç edip ve şairlere yol gösteren yazılar yazar. Bu onun basın ve genç edebiyatçılar arasında daha fazla tanınmasına sebep olur.

17 Nihad Sâmi Bey'in bu seçimle ilgili şüpheleri olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü 1935-1936'daki resmî evrakta Nihat Sami, bazen de Nihat Yarkın (27 Ocak 1936) ismini kullanmıştır.

18 Tekirdağ ilinin merkez ilçesinde, bucak merkezi. Tekirdağ-Hayrabolu yolu üzerinde, Tekirdağ'a 23 km. uzaklıkta bir kasaba.

19 Bu lisede öğretmenlik yaptığı ilk yıldaki başarısı ile dikkat çekmiş, lise müdürü Nuri Onur yıllık raporunda "Her bakımdan takdir edilmeye lâyık, çok değerli bir öğretmendir." diye yazmıştır.

20 "Yahya Kemal emsalsiz sohbetleri, bilgi ve fikirleriyle uzun yıllar bana fikir ve sanat ve inanç hocalığı yaptı. (...) Onunla asıl yakınlığımız Ahmedî tarafından yazılmış ilk Osmanlı târihini neşrettğim zamâna rastlar." *Yahya Kemal'in Hâtıraları*, s. 7.

1942'de lise talebeleri için yardımcı ders kitabı, *Edebî Bilgiler* yayımlanır. Banarlı 1943'de Galatasaray Lisesi Türkçe öğretmeni, birkaç ay sonra da aynı lisede edebiyat öğretmeni olur. Bu yıllarda öğrencilere, onların dil kültürlerini ve edebî zevklerini arttırmak, edebî bilgilerle ilgilerini sağlamak amacıyla güzel Türkçemizi iyi kullanan sanatkârların eserlerini tavsiye ediyor, sınıfta bu sanatkârlardan seçilmiş edebî örnekler üzerinden edebiyat ve edebiyat tarihi bilgileri veriyordu.²¹ Hoca, yıllık ders raporuna yazdığı bu öğretim yöntemini, birkaç sene sonra ilk örneğini vereceği lise ders kitaplarında uygulayacaktır.

1946-1949 tarihlerinde İstanbul Erkek Öğretmen Okulu'nda ve 1948'de İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde ders vermeye devam eder. 1947'de Banarlı'nın, Namık Kemal'in Osmanlı tarihi, vatan, millet ve milliyetçilik konusunda verdiği konferans metni, *Namık Kemal ve Türk-Osmanlı Milliyetçiliği* başlığı altında küçük bir kitap olarak yayımlanır. Bu konferans, daha sonra Edirne'de çıkan *Damla* dergisinde üç sayı halinde neşredilir.²²

1948'den itibaren *Hürriyet Gazetesi*'nde "Edebî Sohbetler" başlığı altında haftalık yazılar yazmaya başlar. Ayrıca aynı gazetenin edebiyat ilavesinde, *Yeni Sabah*, *Cumhuriyet*, *Akşam* gazetelerinde de yazıları çıkar. Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nden *Hürriyet Gazetesi* muharrir basın kartı sahibi olur. Beğenilen yazıları diğer dergi ve gazetelerde de neşredilir.

Çalışmalarındaki başarıyı gören Sedat Simavi, Banarlı'ya "ictimai iş bölümünün her zümresine mensup aydınlarımızı tatmin edecek ölçüde bütün bir Edebiyat Tarihi"²³ hazırlamasını teklif eder. Bu öneriyi kabul eden Hoca, yıllarca çalışarak *Resimli Türk Edebiyatı Tarihini*'ni hazırlar. Resimlerle zenginleştirilen eser 1948'den itibaren fasiküller halinde yayımlanmaya başlar. Bu neşir ilim, sanat ve fikir dünyasında yankı uyandırır. Basında tebrik mahiyetinde yazılar çıkarken diğer taraftan aleyhine yazılar da yayımlanır. Bunların en önemlisi Rabia Hatun meselesidir: 1930'lu yıllardan itibaren bazı yayın organlarında XIII. yüzyılda yaşamış, şimdiye kadar bilinmeyen bir hanım şairimizin kıt'aları neşredilir. Çok ilgi gören bu şiirler bazı kitaplarda da yer alır. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'nin XIII. asırla ilgili fasikülü yayımlandığında, o yüzyılın şairleri arasında Rabia Hatun'u yer almadığı görülür. Banarlı'ya, bu meşhur şairi kitabına dâhil etmemesinin sebebi sorulur. Hoca'nın, yayımlanan şiirlerin XIII. asra ait olamayacağını ifade eden cevabı üzerine²⁴ basında bir polemik başlar. İsmail Hami Danişment, Şevket Rado gibi önemli isimlerin katıldığı ve bazılarının

21 Bkz. MEB Arşivi.

22 "Namık Kemal ve Türk-Osmanlı Milliyetçiliği", *Damla*, 15 Nisan 1948, sy. 1-42; 15 Mayıs 1948, sy. 2-43; 15 Haziran 1948, sy. 3-44.

23 Sedat Simavi, "Başlangıç", *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Yedigün Neşriyatı, 1948, s. 7.

24 "Rabia Hatun Efsanesi", *Hürriyet Gazetesi*, 12 Haziran 1948.

da nezaketi aşan ifadelerin de bulunduğu bu yazılar karşısında Banarlı, edebiyat eleştirmeni ciddiyetini korur. Uzun süren cevaplar neticesinde Hoca'nın haklı olduğu anlaşılır. Edebiyatçıların ve okuyucunun dikkatle takip ettiği bu sonuç, Banarlı'nın itibar ve şöhretini daha da artırır.²⁵

Hoca bu tarihten sonra Maarif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi Kadri Yörükoğlu'nun teklifi üzerine 1949'da lise edebiyat ders kitaplarının programını hazırlar.²⁶ 1949-1950 öğretim yılında tekrar Galatasaray Lisesi'ne tayin edilir. 1950'de lise birinci sınıflar için *Metinlerle Edebî Bilgiler*'i neşreder. 1950-1954 arası İstanbul Erkek Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü'ndeki görevine devam eder.

1951'de lise dördüncü sınıflar için *Metinlerle Türk Edebiyatı*, takip eden yıllarda müfredat programının değişmesi ile *Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı* başlığı ile lise edebiyat ders kitaplarını yayımlar.

1954 yılında Vefa Lisesi edebiyat öğretmenliğine tayin olmakla birlikte, 5439/2 sayılı kanuna göre Yüksek Öğretmen Okulu ve İstanbul İlköğretmen Okulu'nda görevlendirilir. 1955-1957'de bu vazifelerine ek olarak Boğaziçi, Şişli Terakki ve Işık liselerinde ders verir. Ayrıca 1959'dan 1962'ye kadar İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde İslâmî Türk Edebiyatı dersi okutur.

Nihad Sâmî Banarlı, Yahya Kemal'i ikna ederek, 65 şiirinin 1956-1957 yılları arasında *Hürriyet Gazetesi*'nde yayımlanmasını sağlar. O zamana kadar pek azı neşredilmiş, çoğu meraklıların defterlerinde kayıtlı olan şiirlerin seri halinde yayımı edebiyat dünyasında önemli bir olay olarak karşılır.

Hoca, 1957 tarihinde Yüksek Öğretmen Okulu, Eğitim Enstitüsü ve İlköğretmen Okulu müdürlüğüne getirilir. Böylece ilkokul öğretmeni olarak başladığı meslek hayatında yüksek dereceli okul müdürlüğüne kadar yükselmiş olur. Bununla birlikte bir sene sonra müdürlükten istifa ederek aynı eğitim kurumunda öğretmenliğe devam eder.

1955'te üye olduğu Fetih Cemiyeti'ne bağlı İstanbul Enstitüsü'nde görev alır. Yahya Kemal'in 1958'de vefatını takip eden günlerde, Banarlı'nın teklifi, cemiyet mensuplarının kabulü ile İstanbul Fetih Cemiyeti'ne bağlı Yahya Kemal Enstitüsü kurulur.²⁷ Enstitünün müdürlüğüne Banarlı getirilir. Yahya Kemal'in varisleri ile yapılan anlaşma sonucunda şairin evrakı ve eşyaları bu kuruma

25 Konu hakkında geniş bilgi için bkz: İsa Kocakaplan, "Edebiyatımızda Rabia Hatun Skandalı", *Türk Edebiyatı*, Ekim 1991, sy. 216, s. 41-47. Bu şiirler 1961 yılında *Râbia Hâtun Şiirleri* başlığı altında neşredilir. İsmâil Hâmi Dânişmend kitabın 3. ve 4. sayfalarına koyduğu "Zarûrî Bir Tavzih"de, Râbia Hâtun şiirlerinin bâzılarının neşri üzerine İstanbul matbûâtında tuhaf bir kıyamet koptuğunu, "şöhret yapmak için fırsattan istifade etmek isteyenlerin birçok harâretli yazılar yazdığını" söyleyerek özellikle Banarlı'yı kasteder.

26 Nihad Sâmî Banarlı, "Kadri Yörükoğlu", *Meydan Mecmuâsı*, 4 Kasım 1959.

27 Nihad Sâmî Banarlı, "Yahya Kemal Enstitüsü", *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuâsı*, 1959, sy. 1, s. 152-153.

devredilir. Banarlı ve ekibi derhal çalışmalara başlar. Şairin evrakı tasnif edilir, eşyaları müzede sergilenmek üzere ayrılır. 1959'da enstitünün ilk neşriyatı olarak Nihad Sâmî Banarlı'nın *Yahya Kemal Yaşarken*, ardından da *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası* yayımlanır. Bir sene sonra *Yahya Kemal'in Hatıraları* (1960) neşredilir. Aynı yıl *Yahya Kemal'in* eşya, kitap ve diğer evrakının sergilendiği "Yahya Kemal Müzesi" açılır. Nihad Sâmî Banarlı'nın *Yahya Kemal* ile birlikte hazırladıkları, fakat şair hayattayken neşredilmeyen; *Kendi Gök Kubbe-miz*, *Eski Şiirin Rüzgarıyla* ve *Rübâiler ve Hayyam Rübâilerini Türkçe Söyleyiş* serisinden ilki 1961'de, ikincisi 1962'de yayımlanır. Bu arada *Yahya Kemal'in* daha önce neşredilmiş yazıları toplanmaya ve dağınık haldeki evrakı tasnif edilmeye devam edilir.

Banarlı 1965'ten itibaren *Meydan* dergisine geçer. Bu mecmuada önce "Edebî Sohbetler", daha sonra "Kelimeler" ana başlığı ile haftalık yazıları çıkar. Ayrıca *Türk Kültürü*, *Yeşilay Dergisi*, *Yol Dergisi* gibi dergilere de yazılar yazar. Bazı yazılarında "Emin Bayraktaroğlu" takma ismini kullanır. 1966'da *Aziz İstanbul*, 1968'de *Yahya Kemal* serisinden *Rübâiler ve Hayyam Rübâilerini Türkçe Söyleyiş* ve yine 1968'de *Siyâsi Hikâyeler* ve *Siyâsi ve Edebî Portreler* yayımlanır.

Banarlı bu tarihlerde enstitü müdürlüklerinin yanında *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*'nin ikinci baskısı için çalışmalarını yoğunlaştırır. Diğer taraftan konferanslar verir, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1000 Temel Eser ve Çağdaş Türk Yazarları komisyonlarında görev alır, gazete ve dergilerdeki yazılarına devam eder. *Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi*'nin çıkış faaliyetine katılır, maddeler yazar. Bu çalışmaların ağırlığı sebebiyle 5 Mayıs 1969'da İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'ndan kendi isteği ile emekli olur.

2 Mart 1970'de Hoca'nın da dâhil olduğu bir heyet tarafından²⁸ dilde, ilimde, fikirde, güzel sanatlarda akademik ve millî hizmet görmek amacıyla Kubbealtı Cemiyeti kurulur. Dil ve edebiyat bölümleri halinde şekillenen Akademi İlmî Heyeti, "tamamiyle ilmî mahiyette, büyük Türk lûgâtı çıkarmak, ciddî bir Türk dili grameri tesis edebilmek için" gerekli çalışmalara başlar.²⁹ Banarlı bu cemiyetin 1971'de kurulan Kubbealtı Akademisi Edebiyat Kolu başkanlığına ve aynı kuruluşun yayım organı olan *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'nın müdürlüğüne getirilir.

Hoca derginin ilk sayısında yer alan "Beyannâme"de, akademinin gayelerini anlatır. Türkçemizin ve edebiyatımızın yarını için çalışacaklara seslenerek,

28 Kubbealtı Dil ve Edebiyat Akademisi'nin aslı azası; Sâmîha Ayverdi, Nihad Sâmî Banarlı, Tahsin Banguoğlu, M. Kaya Bilgegil, Fâruk Nâfiz Çamlıbel, Abdülkadir İnan, Orhan Seyfi Orhon, Fevziye Abdullah Tansel, Fâruk Kadri Timurtaş ve Kubbealtı Cemiyeti adına, İdare Heyeti Başkanı İlhan Ayverdi'den müteşekkildir.

29 Bu heyetin iki gayesinden biri olan Türk Lûgâtı hazırlama faaliyeti adı geçen heyette hayatta kalan İlhan Ayverdi'nin 34 sene süren sabırlı çalışmalarıyla 2005'te tamamlanmış ve *Misalli Büyük Türkçe Sözlük* başlığı ile üç cilt halinde neşredilmiştir.

beyannâmede gösterilen hedeflere uygun şiir, nesir, deneme ve küçük hikâyeleri mecmuada yayımlayacaklarını ilan eder. Yine bu sayıdan başlayarak Faruk Nafiz'in daha önce yayımlanmamış kitaları neşredilir. Banarlı bu dergiye, her biri uzun inceleme yazısı olan önemli makaleler yazar. 1971'de Yahya Kemal'in edebî tenkit bakımından çok değerli eseri olan ve bir kısmı hiç yayımlanmamış yazılardan meydana gelen *Edebiyâta Dâir* neşredilir.

1972 yılından itibaren, ilk baskısı kısa zamanda tükenen *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'nin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş ikinci baskısı, fasiküller halinde yayımlanmaya başlar. Eserin çıkışı birinci baskısı gibi yankı bulur. Banarlı'nın hastalığının ilk belirtilerinin fark edildiği 1973'te, Yahya Kemal'in hayatının kendi kaleminden anlatıldığı *Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hâtıralarım* okuyucu ile buluşur. Beyatlı'nın *Tarih Musâhabeleri* kitabının hazırlanma aşamasında ve edebiyat tarihinin geciken yayınının olumsuz etkisi altında³⁰ Banarlı'nın hastalığı gittikçe ilerler.

Çalışmalara devam edememenin verdiği endişe içinde, 13 Ağustos 1974'te, tedavi görmekte olduğu İstanbul Tıp Fakültesi'nde 67 yaşında vefat eder. Rumeli Hisarı'nda bulunan Aşçıyan Mezarlığı'na defnedilir.

Vefatı, öğrencileri, dostları ve okuyucuları tarafından derin üzüntüyle karşılar. Gazete ve dergilerde ölümü dolayısıyla çeşitli yazılar yayımlanır. *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'nın Ekim 1974'te çıkan dördüncü sayısı "Nihad Sâmî Banarlı'nın Azîz Hâturasına" ithaf edilir.³¹ İstanbul Fetih Cemiyeti mensupları Nihad Sâmî Banarlı'nın tamamlayamadığı çalışmaları, yine onun metoduna göre devam ettirirler. *Tarih Musâhabeleri* (1974) yayımlanır. Kubbealtı Akademisi tarafından yazıları, konferansları, basamadığı makaleleri toplanıp sınıflandırılarak "Nihad Sâmî Banarlı Külliyyatı" adı altında neşredilmeye başlanır. Bazı şahsî belgeleri, el yazısı halindeki şiir ve tiyatro eserleri, resimleri, hakkında yazılanlar, İstanbul Fetih Cemiyeti'nde kurulan "Nihad Sâmî Banarlı Arşivi"nde korunmakta ve evrakının bir kısmı Yahya Kemal Müzesi'nde sergilenmektedir. Türk maarif camiasına büyük hizmeti olan bu büyük hocanın anısına, Ümraniye'deki İstiklâl İlkokulu'na, 1991 yılında "Nihat Sami Banarlı İlköğretim Okulu" adı verilir.

Bedenî Yapısı ve Şahsiyeti

Nihad Sâmî Banarlı kısa boylu, ince yüzlü, normal kiloda,³² etkili bakışlara sahip bir insandı. Onun başını daima eğik tutan duruşu ve yere sağlam adımlarla basarak ağır ağır yürüyüşü, kendisini tanıyanların daima dikkatini çek-

30 MEB Yayinevi'nde basılmakta olan kitabın yayını çeşitli sebeplerle gecikmiş, 1974 yılına kadar, iki sene içinde ancak 6 fasikülü neşredilmiştir.

31 Ekim 1974, Yıl: 3, sy. 4.

32 MEB sağlık raporunda 1.63 boyunda ve 59 kilo olarak kaydedilmiştir.

miştir.³³ Hayatının son on senesinde zaman zaman çok sağlıklı, bazen de hastalanmaya meyyal naif görüntüsü vardı. Nitekim onu ölüme götüren hastalığı da böyle başladı. İlk zamanlarda rahatsızlık öyle yavaş ilerliyordu ki, Hoca iradesi ile hareketlerini ağırlaştıran, ne olduğu anlaşılmayan hastalık ile başa çıkacağından emindi. Çalışmalarına ısrarla devam etti. Ancak nefes almasında ciddi güçlük başlayınca hastaneye kaldırılmasına izin verdi. Vefat ettiği hafta *Meydan Dergisi*'nde son yazısı yayımlanıyordu.

Çocukluğundaki konak hayatı, her hafta toplanan seçkin şahısların konuşmaları, giyimleri, davranışları Mehmet Nihat'a etki etmiş olmalıdır. Güzellik ve millî değerler karşısında heyecan duyan genç Nihat Sâmî, meslek hayatında disiplinli, idealist, araştırmacı bir yol takip eder. Bu duygu ve düşüncelerini eserlerinde bazen romantik, bazen didaktik bazen de her iki özelliği taşıyan ifadelerle dile getirir. Daima kontrollü ve istikrarlı bir insandır. Neşelendiği zaman kahkaha ile gülmediği gibi, öfkelenildiği zaman da asla bağırıp çağırılmaz. Vücut dilini pek az kullanır, buna karşılık kelimeleri seçerken anlam bakımından nüansa, kelimelerin ses haline gelişindeki tona, vurguya dikkat eder.

Her konuda elinden geldiğinin en iyisini yapmaya çalışır. Giyimi, evi, çalışma masası temiz ve tertipli olmalıdır. Milletlerin güzellik anlayışının kültürün her alanına yansıdığını söyler; göze, kulağa, ruha hitap eden güzelliği, tekâmülün, temiz ahlâkın, incelmış zevkin sonucu olduğuna inanır, bu sebeple güzeli sever, iptidailiğin ifadesi olan çirkinlikten, zevksizlikten uzak dururdu.

Banarlı çok yönlü bir insandır. Şairdir, yazardır, araştırmacıdır. Tiyatro oyunlarını yazar, sahneye koyar, aktörlük yapar. Çeşitli okullarda öğretmenliğinin yanında dergilere, gazetelere edebiyat ve kültür alanında yazılar yazar. El işlerinde, çizimde de mahirdir; dikiş diker, desen çizer, tahta oymacılığı yapar, piyeslerinin dekorunu kendisi hazırlar. Hatta İstanbul Ehram Yokuşu'ndaki evinin, her odasından deniz gören planı kendisi tasarlar.

Sosyal İlişkileri ve Öğretmenliği

Banarlı'nın şahsiyeti pek tabii olarak sosyal ilişkilerine, hocalığına da yansımıştır. Günlük hayatında az ve öz konuştuğu halde seçkin dostları ve kabiliyetli öğrenciler ile beraber olmaktan zevk alır, özellikle millî konularda uzun süren sohbetleri olurdu. İstisnai kişiler hariç herkese "siz" diye hitap eder, isimlerin ardına mutlaka bey veya hanım kelimelerini eklemeyi ihmal etmezdi. Hem yaratılışından gelen kabiliyet hem de yıllarca hocalık yapmakla elde ettiği tecrübe ile dinleyiciye veya okuyucuya nasıl ulaşması gerektiğini iyi bilir, toplum karşısında kendine mahsus eda ile konuşur ve şiir okurdu.

33 "Bu çok göze ve kulağa çarpan tavır ve konuşma tarzının "muzip ve zalim" öğrenci milleti tarafından kolayca taklit edildiğini tahmin etmek zor değildir." Orhan Okay, "Muallim Bey", *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, Temmuz 2004, yıl: 3, s. 20.

Nihad Sâmî Banarlı'nın en önemli özelliği hocalığıdır. Banarlı, bir edebiyat mualliminde bulunması gereken pek çok özelliğe sahipti. Onun kendisini devamlı olarak geliştiren idealist bir öğretmen olduğu, yıllık ders notlarından ve kendisi hakkında verilen raporlardan anlaşılmaktadır.³⁴ Öğretmenliğini sınıfın hatta okulun dışına taşımış, araştırma fikrini geliştirmeye çalıştığı öğrencilerinin sanat ve kültür hareketlerinin içinde bulunmalarını istemiştir. Bu gayelerini gerçekleştirmek, onlara daha faydalı olmak için yeni metotlar, yeni kaynaklar denemiştir. Talebelerle yakınlığı ve idealist tavrı onun ilmî, fikrî, meslekî gelişmesinde çok faydalı olmuştur. Nitekim 1942'de lise öğrencileri için, yardımcı ders kitabı olarak hazırladığı *Edebî Bilgiler*'de kitabını, "yıllardan beri onlarla arkadaşlığa yakın bir öğretmenliğin verdiği tecrübelerle yazdığımı" ifade etmektedir.³⁵ Kendisine teklif edilen daha önemli mevkileri reddetmiş, bir edebiyat öğretmeni, yazar ve enstitüsü müdürü olarak çalışmalarına devam etmeyi tercih etmiştir.³⁶

Gayesi ve Çalışmalarında Takip Ettiği Yol

Nihad Sâmî Banarlı'nın fakülte yıllarında başlayan, zaman içinde gelişen ilmî ve fikrî çalışmalarının gayesi Türk milletinin dilini, edebiyatını, inancını, yaşam üslubunu, devlet anlayışını, kısaca millî değerlerini öğreten bir muallim, bir hoca olmaktır. Çünkü onun için en ulvî meslek budur.

Hoca, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet kademesinde görev almış bir ailenin çocuğu olarak, devletin yıkılış macerasını sebepleri ile birlikte yetkili ağızlardan dinlemiş, selâhiyetli kalemlerden okumuştur. Ayrıca, vatanımız olduğundan hiç şüphe edilmeyen bölgelerin başka toplumların, başka milletlerin toprağı haline geldiğini görmüş; Türk nüfusunun kırıldığı, hayatta kalanların perişan olduğu günleri bizzat yaşamıştır. Düşünen ve araştırmacı bir şahsiyete sahip olan Banarlı, millî felakette rol oynayan sebeplerin başında cehaletin veya yanlış bilgilenmenin önemli rolünü idrak ederek hayatını eğitim ve öğretime vakfetmiştir. Hatta Yahya Kemal'in eserlerini kendi çalışmalarından daha üstün, daha faydalı bulduğu için, özellikle 1959'dan itibaren çalışmalarının önemli kısmını onun eserlerini neşretmeye, onu yaşatmaya ayırmıştır.

Banarlı'nın kanaatine göre başta devlet idarecileri olmak üzere bütün meslek sahiplerinin belirli derecede, mensup oldukları milletin özelliklerini tanı-

34 Bkz. Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi.

35 *Edebî Bilgiler*, s. 3.

36 "Tevfik İleri Maarif Vekili olduğu zaman sayın Fethi Tevetoğlu'nun da delâletiyle beni Ankara'ya çağırdı. Maarif'te, kendisinden sonra en selâhiyetli mevkilerden birinde çalışmamı istedi. Halk Partisi iktidarı, o târihte benim hocası bulunduğum İstanbul Eğitim Enstitüsü'nü, Yüksek Öğretmen Okulu'nu ve İlköğretmen Okulu'nu kapatmıştı. Ben yeni Maarif Vekili'ne bu mektepleri açmasını ricâ ettim, Maarif'te sâdece hoca kalmak istediğimi söyledim." Bkz. "Tevfik İleri İçin", *Meydan Mecmuâsı*, 2 Temmuz 1968.

maları, tarihini bilmeleri şarttır. Bilhassa yeni yetişen nesle Türk tarihini, edebiyatını, kültürünü bir bütün halinde öğretmek ve sevdirmek gerekir.³⁷ Çünkü ancak bu yolla yetiştirilecek gençler, “âdil, büyük devlet kurma kapasitesine sahip, büyük medeniyet sahibi” milletinin yolundan, aralarındaki millî bağı koparmadan gidebileceklerdir.

Milletlerin tarihinde pek tabii olarak yenilgiler, felaketler olabilir. Böyle durumlar karşısında bazı milletler hürriyetlerini kaybedip varlıklarını tarihten silinirken, millî potansiyelini hafızalarda ve gönüllerde koruyan milletler tekrar eski güzel günlerine dönebilirler. Türk tarihi böyle örneklerle doludur. Bu bilgi ve heyecan, yeni nesle sözlü ve yazılı eserlerle taşınır.

Hoca için “muallim” kavramı, okullarda öğrenciye ders veren meslek mensuplarından çok daha geniş bir anlam taşır. “Milletlerin ve bütün insanlığın manevî damarlarında, ruh ve kafa terbiyesinde bir hayat kaynağı vesilesiyle yaşayan eserler ve iz bırakan ilim, fikir ve sanat adamlarının” hepsi muallimdir. Edebiyat öğretmenlerinin en önemli görevi, genç nesli bu eserlerle tanıştırmak, onlar üzerinde düşünmelerini sağlamaktır.

Öğretmenler milletlerin yarınki nesillere, büyük işler görmek için muhtaç olduğu kudreti, onların manevî damarlarında yaşayan asil kan gibi derin bir devamlılıkla verirler. (...) Atalarımız bunun için hocalarına Ata, Koca, Atabek, Hoca gibi göğüs dolusu seslerle söylenecek heybetli isimler verirlerdi.³⁸

Banarlı bir hoca, bir yazar olarak bu gayesini gerçekleştirmek için okullarda öğrenciye; kitapları, makaleleri, konferansları, hatta sohbetleriyle çok daha geniş kütleye ulaşmak; onlara millî varlığı öğretmek, millî şuuru kazandırmak istemiştir.³⁹ Onun lise edebiyat kitaplarında, edebiyat tarihinde, gazete ve dergiler-

37 Yahya Kemal 15 Haziran 1948’de yazdığı mektubunda, Banarlı’ya şu cümlelerle hitap ediyordu: “Sizden ayrıldığımdan beri kimbilir güzel telifinizin ne canlı sahifeleri çıktı. Bu sahifelerle gençlerin hayâline, kalbine, idrâkine bütün vatani ve kudsi milliyetimizi nakş ediyorsunuz. Vatani ve milliyetimizi sevmekten fazla bir meziyetiniz var: Sevmeyi biliyorsunuz, bilerek sevmek dersi veriyorsunuz.” Bkz. “Nihad Sami Banarlı’ya Mektuplar”, *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası I*, 1959, s. 97.

38 “Ata, Hoca, Öğretmen”, *Türkçenin Sırları*, s. 192-198.

39 Banarlı’nın evrakı arasında okuyuculardan aldığı mektuplar da var. Çoğu hayranlık ifadesi taşıyan bu mektuplardan başka, Hoca’nın yazdığı konu ile ilgili görüşlerini bildiren, tamamlayıcı bilgiler gönderen okurlar da var. Hoca’nın bu mektupların bir kısmını cevaplandırdığı, bazılarını neşrettiği anlaşılmaktadır. Mesela 13 Eylül 1954 tarihinde *Hürriyet Gazetesi*’nde yazdığı “Japon Misali” başlıklı yazıyı okuyan Şemsi Belli ona “Sarıççek Yaylası Aşireti Arasında Bir Dolaşma” başlıklı bir yazı göndermiş. Banarlı bunu gazetede neşretmiş. Şemsi Belli’nin cevabını ihtiva eden aşağıdaki cümleler, yalnız onun değil Hoca’nın gazete yazılarını okuyan pek çok okuyucunun duygularını ihtiva etmektedir: “Talebeniz olmak zevkini maalesef tadamadım. Fakat siz, mektep sıralarında hocalarımdan almadığım bir şey verdiniz bana. (...) Umud, cesaret, teşvik kelimelerinin bile isimlendiremediği bu şeyi, on yıldan sonra dün akşam *Hürriyet*’teki yazınızı okurken bir defa daha duydum içimden.” (Ankara-Cebeci). Mektubun devamından anlaşıldığına göre Şemsi Belli, Banarlı’dan aldığı cesaret ile araştırmalarına devam etmiş ve sonra da bu araştırmalarını kitap halinde yayınlamıştır. Bkz. Nihad Sâmî Banarlı Arşivi.

deki yazılarında, değişen tür ve üslûbun altında çok sağlam duran ve hiç değişmeyen ana zemin, bu gayedir.

Banarlı çalışmalarında takip ettiği metodu *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'nde şöyle anlatır: Bu kadar geniş coğrafi bölgelerde, bu kadar uzun süren bir edebiyatın tarihini incelemek ve bir bütün halinde yazmak çok zordur. Bu zorluğu mümkün olduğu kadar önleyecek çare, sadakatle uyulacak metotlardır.

Bu kitapta tâkib edilen metod, önce génétique metodudur. Yâni herhangi bir edebî hâdiseyi, zamânımızdaki görünüşüyle değil, başlangıçtan zamânımıza kadarki oluşuyla incelemektir. Sonra mukayeseli edebiyat metodudur. Yâni, herhangi bir edebî hâdiseyi, yalnız bir tek edebiyattaki mâcerâsıyla değil, bu hâdisenin görüldüğü diğer edebiyatlarda benzerleriyle karşılaştırarak mütalâa etmektir. Nihâyet üçüncü metod, fiş metodudur. Bu usûl, bir eseri meydana getirmek için başvuru, çok sayıda sanat ve tedkik eserlerindeki en karakteristik çizgi ve bilgileri, ayrı ayrı fişlere kaydetmek, sonra aynı mevzûda birleşen fişleri bir araya getirmek sûretiyle, her bahsi, elden geldiği kadar çok kaynaktan vesikalandırmaktır. Bunlara, hâdiselerin vukuua geldiği devirlerdeki sosyal ve psikolojik hayâtın tedkik ve têsirlerini de ilâve etmek gerekir.⁴⁰

Banarlı, Fuad Köprülü'nün derslerinde, eserlerinde kullandığı ve "Türk Edebiyatı Tarihi'nde Usûl"⁴¹ makalesinde ortaya koyduğu bu ilmi edebiyat tarihçiliği metodunu, üniversiteden itibaren bütün çalışmalarında temel almıştır.⁴² Çünkü bu metod yalnız edebiyat tarihi için değil, Türk kültürünün diğer müesseseleri için de geçerli bir yöntemdir.

Hoca, çalışma metodunda takip ettiği temel yol aynı olmakla beraber, uzun süren çalışma ve araştırma hayatının tabii sonucu olarak, eserlerine yeni görüşler, yeni bilgiler ve meseleleri açıklayıcı yeni ifadeler de ilâve etmiştir.

Meselelere Bakışı, Değerlendirmesi ve Genel Tavrı

Banarlı'nın bütün konulara Türklük şuuru içinde yaklaşarak Türk tarihini, Türk edebiyatını bir bütün olarak ele aldığını görüyoruz. Onun bu bakış tarzını benimsemesinde Türkcülük cereyanının, özellikle hocası Köprülü'nün etkisi vardır.⁴³ Banarlı bütün yazılarında Türklük dünyasının tarih boyunca geçir-

40 *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1971, c. I, s. ii.

41 *Bilgi*, Teşrîni-sânî, 1329, sy. 1, s. 3-52 [*Edebiyat Araştırmaları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1966, s. 3-47].

42 Bkz. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 1948, s. 7; "Hıfzı Tefkik İçin", *Hürriyet Gazetesi*, 13 Kasım 1954 [*Kıtaplar ve Portreler*, s. 290]; *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: 1972, s. ii.

43 Türkcülük cereyanının temsilcilerinden olan bu zat, Darülfünun'da derse başladığı zaman "Osmanlı Edebiyatı Tarihi" olan dersin adını "Türk Edebiyatı Tarihi"ne çevirmiş, 1329'da basılan ve bizde modern edebiyat tarihçiliğinin ilk örneğini veren makalesine de "Türk Edebiyatı Tarihinde Usul" başlığını vermiştir.

diği dil devrelerini, mesela “Orta Asya Türkçesi”, “Osmanlı Türkçesi”, “Âzeri Türkçesi” diye isimlendirir. Türk milletinin kurduğu devletlerin, adları farklı da olsa, Türk olduğunu ifade etmeyi ihmal etmez. Çünkü Türk tarihinin her safhası millîdir.

Eserlerinde Kullandığı İfade Vasıtaları, Dili ve Üslûbu

Nihad Sâmi Banarlı insan vücudu için gerekli olan gıdayı draje halinde vermek yerine, sevilen yiyecek içinde sunmayı tercih eden hekimler gibi, milletin hayatiyetini devam ettirecek olan bilgiyi, hitap edeceği hedef okuyucunun zevkine göre vermeyi uygun bulmuştur. Bu sebeple konular üzerinde dururken didaktik üslubu değil, mevzuu zevkli bir anlatım halinde, örneklerle zenginleştiren anlatım yolunu tercih etmiştir.

Edebî eserlerinde ve yazılarında doğrudan doğruya anlatma, nasihat ve hitap yoluyla anlatma, hikâyeye ederek anlatma, karşılıklı konuşma, soru sorma yoluyla anlatma, delil ve ispat yoluyla anlatma gibi çeşitli anlatım şekillerini kullanmıştır. Türk edebiyatının seçkin eserlerinden aldığı örneklerle yazılarına kalite, zenginlik ve estetik katmıştır. Ayrıca hatıralarına, aktüel olaylara da temas ederek yazılarının ilgi ile okunmasını sağlamıştır.

Onun başvurduğu anlatım yollarından birisi de tekrarlardır. Bunun sebebi yazarın bir hoca olarak lüzumlu bilgileri tekrarlamaya alışkın olmasından ve kitapların yer yer okunuşu sırasında her konu için önemli bilgilerin, o yerde bir araya gelmesi ile bütünlük sağlanmak istenmesinden kaynaklanmaktadır.⁴⁴ Görsel malzemenin öğretim ve eğitimdeki etkisini göz önüne alarak edebiyat tarihini resimlemiş, bu sebeple kitabına *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi* demiştir. Ayrıca yazılarında resim, mimari, giyim, dekor gibi görsel malzeme üzerinde de önemle durmuştur.

Hoca'nın kelime hazinesi çok zengindir. Millî, içtimaî ve beşerî her konu, her duygu ve düşünceye temas ettiği için yazılarında mecaz ve deyimlerle de zenginleşen, geniş kelime kadrosu vardır.

Banarlı, ilmî eserleri ile belli akademik seviyeye hitap etmekle beraber, onun asıl ulaşmak istediği kitle, özellikle lise seviyesindeki gençler, daha sonra da dergi ve gazete okuyucusudur. Özel üslûbu ile âlimlerin ilim diliyle işledikleri bazı konuları çok daha geniş kitlenin sevgi ve ilgiyle okumalarını, bu arada daha fazla kelime öğrenmelerini hedeflemiştir. Bu sebeple yüksek zümre ile halk tarzının birleşmesinden meydana gelen, orta nesir üslubuna dâhil edebileceğimiz bir üslup kullanmıştır. Banarlı'yı Köprülü'den ayıran en önemli özelliklerden birisi budur. O bir taraftan hocasının ilmî çalışma metodunu benimserken, diğer taraftan “Banarlı üslubu” denilebilecek bir üslubu tercih etmiştir. Bu anlatım tarzı; ifadede yalnız bilgi ulaştırmayı amaçlayan il-

⁴⁴ *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, 1972, s. ii.

mî üslup değil, okuyucu üzerinde heyecan uyandıran, bol örnekli ve ahenkli bir üsluptur. Daha ziyade dergi ve gazetelerde yazdığı sohbet yazılarında kullandığı bu üslubu, küçük farklarla da olsa edebiyat tarihinde kullanması,⁴⁵ bazı şahıslar tarafından eleştirilmesine sebep olmuştur.⁴⁶

Banarlı'nın kelime kadrosu içinde kullanmaya özen göstererek tekrarladığı, özel denilebilecek bazı kelime ve kelime grupları vardır. Mesela; derin (iftihar, hayranlık, mânevîyat vs.), büyük (kültür, vazîfe, mâcerâ, vs.), şiddetle (muhtaç olmak, kaçınmak vs.), derin (mânâ, devamlılık, hassasiyet vs.), millî (tekevvün, üslûp, mâzî, vs.), azîz (millet, devamlılık, kültür, vs.), ebedî vatan, uzun asırlar, "ışıklı hedefe yönelmiş bir tahsil ve terbiye", "hakikatin çok ince ifadesi" gibi.

"Böyle kelimeler, dillerde, efsâne'nin, Nisan yağmurundan düşen damlaları sadef içinde saklayıp işledikten sonra, iri ve parlak inci'ler hâline koyması gibi, zamanla ve sabırla işlenmişlerdir"⁴⁷ gibi şâirâne ifadeleri; "Bu büyük dimağın daha aramızdan ayrılmasıyla açılan boşluk, bana, bir baş dönmesi içinde, derin ve karanlık göründü"⁴⁸ gibi mensur şiir üslubu taşıyan cümleleri; "Şimdi sen, mâdemki bu târihin çocuğusun; eski zafer ve şeref asırlarının bugünkü evlâdısın!... Atalarının sana mîras bıraktığı her güzel şeyi seveceksin!..."⁴⁹ gibi hitabet cümleleri onun üslubunun örneklerindedir.

Hazırlanan Metnin Yazıya Geçirilmesi, Tercih Ettiği İmlâ

Banarlı özel notlarını Arap menşeli Türk harfleri ile tutar, yazılarını bu harflerle yazardı. Makalelerini genellikle kendisi daktilo eder fakat edebiyat tarihinde daha titiz bir yol izlerdi. Siyah yazılacak kısımları kırmızı mürekkeple, aralıklı dizilecekleri aralıklı harflerle, italik dizilecekleri "İta." diye belirterek, özel hazırlattığı karton kalınlığında, satır çizgileri belirtilmiş fişlere eski harflerle, bazen de yeni harflerle el yazısı ile yazar, sonra bunları güvendiği kimseye daktilo ettirirdi.

Yazılarını yazarken ifadenin kolay anlaşılması için noktalama harflerini çok kullanır, genellikle uzun paragraflardan kaçınırdı. Dikkat çekmesini istediği hüküm cümlelerini ayrı paragraf olarak yazardı.

45 "Resimli Türk Edebiyatı Târîhi'nin bu ikinci yazılışında, ciddi ilmin zarûfî ifâde şekli olan bir ilim dili kullanılmış olmakla beraber, okuyucu, bu lisanda bir musâhabe çeşnişi bulacaktır. Bunun sebebi, Resimli Türk Edebiyatı Târîhi'nin, sırası gelince bakılmak için; bilgi aramak ve bunların delillerini, isbatlarını görmek için başvurulacak bir kitap olmaya çalışılması kadar da okunmak için yazılmış olmasıdır. Bu sebeple kitap, elinden geldiği kadar somurtkan olmamayı lüzumlu bulmuştur." Resimli Türk Edebiyatı Târîhi, s. ii.

46 "Yazarın tutumu eskisinden farklı görünmüyor: Duyguları, eğilimleri, kişisel görüşleri, kitapta yer yer belirlemektedir. Anlatımı, çok zaman, ele aldığı konunun dıştan bir övgüsü gibidir. Uzun cümleler, süslü sözler, sık sık kullanılan bazı terimler, eserin rahat okunmasını engellemektedir." Hikmet İlaydın, "Resimli Türk Edebiyatı Târîhi", Türk Dili, 1972, c. XXVI, sy. 247-252, s. 9.

47 "Bir Dil Konferansı", Türkçenin Sırları, s. 15.

48 "Kadri Yörüköğlü", Meydan Mucmuâsı, 4 Kasım 1959.

49 "Bir Dil Konferansı", Türkçenin Sırları, s. 16.

Konferanslarının müsvette diyebileceğimiz ilk metnini, belirlenen süreye uyup uymadığını teybe okuyarak tespit ederdi. Bu okuma ile kesinleşen metni A5 ölçüsünde, fiş diyebileceğimiz kalın kâğıtlara yazardı. Böylece konferans sırasında metnin yazılı olduğu kâğıt, dinleyici ile Hoca'nın göz temasına engel olmazdı.

Türkçe kelimelerin anlamı ve doğru telaffuzu konusunda çok hassas olan Banarlı yazıları doğru okutacak fonetik alfabe taraftarıydı.⁵⁰ Bununla birlikte hayatı boyunca, çeşitli sebeplerle düşüncesini tam olarak tatbik imkânı bulamamıştı.

Yazılarında ve kitaplarında “zarurî olarak” iki ayrı imlâ kullanmıştır. Bunlardan biri günümüz yayım hayatında herkesçe kullanılan genel imlânın aynıdır. Diğer Diğeri Divan, Tanzimat ve Servet-i Fünun edebiyatı metinleri ve aruzla yazılmış bütün şiirleri, mümkün olduğu kadar kendi tarihî özellikleri ve kendi sesleriyle tanıtmaya çalışmış imlâdır.⁵¹

Hoca'nın tercih ettiği imlânın önemli özellikleri şunlardır: Sesli harfler üzerine konulan (^) işareti, yalnız “l” ve “ke” harfinden sonra gelen sesi inceltmek için değil, uzun heceleri belirtmek için de kullanılır. Bununla beraber “ince g ve k” ile karışmaması için “bekaa”, “kaamûs”, “gaazî” gibi, “kalın g ve k” harfleriyle başlayan uzun hecelerin sesi “iki aa” ile “ma'kuus”, “vukuu(a gelmek)” gibi kelimeler “iki uu” ile belirtilir, fakat bu çifte “a” ve “u”lar, tek uzun “â” veya tek uzun “û” gibi okunur. Buna karşılık “katil”, “kafiye”, “kari”, “rekabet” gibi kelimelerdeki “a”ların uzun okunması için üzerine “-” işareti konulur. “Tesir” kelimesindeki “e” sesinin uzun okunması için, “ê” harfi ile yazılır.

Banarlı, Yahya Kemal'in kitaplarının neşrinde, Yahya Kemal'in şiirlerini *Hürriyet Gazetes'i* nde yayımlarken belirlediği imlâyı kullanmaya ayrıca dikkat etmiştir.⁵²

Metnin Baskı Safhası

Basılacak olan yazılar dizildikten sonra, önemine göre bir veya birkaç tasihitten geçirdi. Hoca, metnin el yazısında, daktilo edildikten sonra ve basıldıktan sonra farklı görüldüğünü, buna bağlı olarak bazı kelime ve cümlelerde değişiklik yapılması gerektiğini söyler, bu sebeple ilk provayı kendisi okurdu. Son düzeltmeleri yine kendisi kontrol eder, bu sefer yalnız kelimelere, ifadeye değil, sayfanın genel görünüşüne de dikkat ederdi.

50 Çünkü yanlış telaffuz ile kelimenin anlamı da değişir. Bkz. “Asâ Bahsi”, *Hürriyet Gazetes'i*, 9 Temmuz 1955 [*Meydan Mecmuası*, 17 Ekim 1972; *İman ve Yaşama Üslubu*, s. 59].

51 Bu izahat bütün lise ders kitaplarının “Önsöz”ünün “İmlâ” kısmında yer almaktadır.

52 Yahya Kemal'in şiirleri *Hürriyet Gazetes'i* nde yayınlanırken Yahya Kemal'in isteği doğrultusunda fonetik imla tesbit edilmiş, bu imla Yahya Kemal'in vefatından sonra yayımlanan kitaplarında da uygulanmıştır. Bu konu ile ilgili notlar Yahya Kemal Enstitüsü Arşivi'ndedir.

Resimli Türk Edebiyatı Târihi'nin tashihi, resimlerle düzenlenmesi ayrı çalışma gerektirdiğinden, konunun resimlerle bütünleşmesini sağlamak amacıyla resmin tespiti, alt yazısı ve resmin sayfada konulacağı yer, azamî titizlikle belirlenirdi.

Banarlı'nın kitaplarının, özellikle de Yahya Kemal'in kitaplarının baskı safhası, o zamanki teknik sebebiyle, Hoca için de, yanında çalışan personel için de, matbaa elemanları için de yanlış yapma kaygısının yaşandığı huzursuz günlerdi. O kadar ki, bu psikoloji bazen istenmeyen yanlışlara sebep olurdu. Hoca kitap basıldıktan sonra belirlenen yanlışların da peşine düşer, onların düzeltilmesi için kitapların sonuna "Yanlış-Doğru Cedveli" [veya "Düzeltilmeler"] eklerdi.

Edebî, İlmî ve Fikrî Şahsiyeti

Edebî, İlmî ve Fikrî Şahsiyetine Tesir Eden Başlıca İsimler

Mehmet Nihat'ın edebî ve fikrî kişiliğinin oluşumunda ilk önemli etki, özellikle dedesinden, babasından ve ilkokul Türkçe öğretmeni Reşat Nuri'den gelmektedir. Ortaokul yıllarında bu isimlere, dergilerde takip ettiği şairler, yazarlar da eklenir. Genç yaşlarda kaleme aldığı şiirlerde ve piyeslerde Namık Kemal'in ve Faruk Nafiz'in tesiri görülür. İlmî şahsiyeti üzerinde en önemli etkiyi bırakan şüphesiz Mehmed Fuad'dır.⁵³ Banarlı ömrü boyunca bütün eserlerinde hocasının metodunu ve edebiyat tarihi anlayışını benimseyecektir. Lise ders kitapları yazma konusunda ilk cesareti Hıfzı Tevfik'ten alır, müşterek çalışmalarında bu şahıstan çok faydalanır.⁵⁴ Banarlı'nın 1940 yılları sonunda ana hatları belirginleşen ilmî ve fikrî şahsiyetinin "bütünlenmesini" sağlayan ise Yahya Kemal'dir.

Hoca, *Resimli Türk Edebiyatı Târihi*'nin ikinci baskısının önsözünde, ilmî ve fikrî şahsiyetine etki eden en önemli iki isim hakkındaki duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirir: "Burada derin bir iftiharla ifade edilmelidir ki bu kitapta tutulan metod ve sabırlı araştırmalarla elde edilen nice bilgiler, müellifinin, kendisinden derin bir Edebiyat Târihi zevki ve kültürü tevârüs ettiği, azîz hocası Fuad Köprülü'den alınmış feyizle bir araya getirilmiştir. (...) Yine aynı iftiharla ilâve edilmelidir ki bu kitabın ihtiva ettiği bir çok bahisler, 20 yıl süren bir zaman içinde, edebiyatımızın bir çok devrelerini derin vukufla bilen Yahyâ Kemal ile müzâkere edilerek, onun büyük kültüründen ve nâfiz görüşlerinden alınan feyizle bütünlenmiştir."⁵⁵

53 Köprülü ile ilgili yazıları için Bkz. *Kitaplar ve Portreler*, s. 196-266.

54 "Bahisleri ayrı ayrı hazırlıyor, birlikte okuyorduk. Ben fiş usulüyle çalışıyordum. Birçok noktalarda itirazlarımı, gösterdiğim yeni vesikaları sevinçle karşılıyordu. (...) Bu çalışma esnasında Hıfzı Tevfik'ten istifadem büyüktü." Bkz. "Hıfzı Tevfik İçin", *Hürriyet Gazetesi*, 13 Kasım 1954 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 290].

55 *Resimli Türk Edebiyatı Târihi*, 1972, s. ii.

Nihad Sâmi Banarlı'nın Çalışmaları

Onun çalışmalarını, ana hatlarıyla üçe ayırmak mümkündür: Edebî çalışmaları; ilmî, fikrî yazıları ve kitapları; Yahya Kemal'in kitaplarını neşre hazırlaması.

Edebî Çalışmaları

Banarlı genç yaşlarından itibaren şiir, manzum veya mensur piyes, hikâye ve roman alanlarında eserler vermiştir.

Şiirleri: Daha ortaokul sıralarında şiir yazmaya başlayan Mehmet Nihat, Edirne'de öğretmenlik yaptığı yıllarda da bu faaliyetine devam eder. İstanbul'a tayin olduğu senelerdeki diğer çalışmaları sebebiyle şiirden epeyce uzaklaşır. Bununla birlikte ender olmakla beraber bu yıllarda da kaleme aldığı şiirleri vardır. Aşk, tabiat, kahramanlık, didaktik konulardaki manzumelerinin önemli kısmını hece vezni ve koşma nazım şekli ile yazmış, birkaç şiirinde aruz veznini tercih etmiştir. Tabiat ve aşk şiirlerinde Faruk Nafiz etkisi hissedilirken, hamasî şiirlerinde Namık Kemal'in tesiri görülür. Şiirlerinin bir kısmı beğenilmiş ve birkaç defa yayımlanmıştır.

Banarlı'nın 50 kadar şiirinin varlığı bilinmektedir. Bunların pek azı neşredilmiştir. Yayımlanan şiirlerinin bazıları şunlardır: "Millî Mefkûre" (*Damla*, 1931), "Bora" (*Atsız*, 1931), "Ayşe'ye" (*Atsız*, 1932), "Mimar Sinan Gününde" (*Edirne Lisesi Mecmuası*, 1936; *Damla*, 1949), "Söğütler Boyunca" (*Ülkü*, 1937), "Bütün Türkler Bir Ordu" (*Orhun*, 1943), "Baht Şiir" (*Orhun*, 1943), "Baht" (*Orhun*, 1943), "İstanbul Fethi İçin Mısralar" (*İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, 1959). "Tunada Akşam Türküsü", "Ovada Akşam" gibi neşredilmeyen bazı şiirleri el yazısı halinde Nihad Sâmi Banarlı Arşivi'nde bulunmaktadır.

"Mimar Sinan Gününde", 1936'daki Nihat Sâmi'nin edebî şahsiyetini yansıtmaya bakımından önemli bir örnektir.

Mimar Sinan Gününde

Binlerce baş değerken mabetlerinde yere
Gönüllere dolan sır, san'atının sırrıdır
En derin vecdi veren bu temiz gönüllere
Dağ gibi bir kubbenin, bir çatının sırrıdır
Duygu mudur bu taşlar, ses midir bu manzara?
Hiçbir taştan böyle gür bir Türk sesi taşmadı
Her ruh tanrı önünde ürperdi ama
Her Tanrıevi yapan böyle Tanrılaşmadı.
Türk kızı kadar narin, Türk suları kadar ak

Sütünlarında, yurdun engin sevdaları var
 Ve kubbesindeki tuğyana uyar ancak
 Yurdumun o heybetli dumanlı dağları var⁵⁶

Tiyatro eserleri: Nihat Sâmî Bey henüz üniversite öğrencisiyken tiyatro eserleri yazmaya başlamış, bu çalışmalarına daha sonraki yıllarda da devam etmiştir. Sayısı 30'a varan tiyatro eserlerinin bir kısmını sahneye koymuş, bazılarını yayımlamıştır.

Önemli kısmı vatan sevgisi, vefalı aşk duygusu taşıyan eserlerinde, özellikle Reşat Nuri ve Faruk Nafiz'in etkisi vardır. Hem lirik hem hamasî özellikleri olan bu eserlerin en önemli tarafı, Türkçenin başarı ile kullanılmasıdır. Cumhuriyetin 10. yıldönümünde açılan yarışmada ödül alan *Bir Yuvarın Şarkısı* (1933) ve *Kızıl Çağlayan* (1933) Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bastırılmıştır. Neşredilmemiş "Facia" (1341/1925), "Sular Kararırken" (1925), "Sağırılar", "Yabancı" (1925), "Son Vazife", "Kar ve Sevda" (1341/1925), "Dumanlı Dağlar", "İstirab Yarışı", "Devenin Başı", "Nakliye Taburu" gibi el yazısı ile bazı piyesleri, küçük defterler halinde Nihad Sâmî Banarlı Arşivi'nde bulunmaktadır.⁵⁷

Hikâyeleri: Hoca, şiir ve tiyatro eserlerine göre daha az sayıda küçük hikâye kaleme almıştır. Öğretmen-romancı Reşat Nuri'nin etkisi sezilen ve genellikle ahlakî mesaj taşıyan bu hikâyelerin bir kısmında, "ışıklı, tılsımlı güzellik, mukaddes aile, hazin" gibi kelimelerle örülmüş lirik bir söyleyiş vardır.

"Seni Düşüren Eller" (*Orhun*), "Bir Gece Macerası", "Dev Duyguların Sazı" (*Resimli İstanbul Haftası*, 1958) gibi hikâyeleri basılmıştır.

Romanı: Banarlı'nın "Bir Güzelliğin Hikâyesi" başlığını taşıyan, kendisinin "küçük telif roman" diye tanıttığı bir romanı vardır. Bu eser *Hürriyet Gazetesi*'nde, 21 Nisan 1949 ile 3 Mayıs 1949 arasında 13 sayı tefrika edilmiştir. Romanda genel olarak Reşat Nuri'nin etkisi hissedilmekle beraber, asıl anlatılmak istenen Yahya Kemal'in "Bir Tepeden" şiirinde ifade ettiği; tarihi, coğrafyayı, kültürü şahsında birleştiren bir kadın tipinin canlandırılmasıdır.

İlmî ve Fikrî Çalışmaları

Banarlı'nın ilmî ve fikrî çalışmalarını da üç ana grupta toplamak mümkündür:

1. Akademik amaçla hazırladığı *Dâsitân-ı Mülûk-i Tevârih-i Âl-i Osman*.
2. Özellikle öğrencilere ve geniş okuyucu kitlesine hitap etmek amacıyla yazdı-

56 Banarlı dört sene sonra doğacak oğluna "yurdunun heybetli, dumanlı dağlarından" birinin adını, "İlgaz" ismini koyacaktır.

57 Piyesin adı, kaç perde olduğu, şekli ve yazılış tarihini ihtiva eden, 12.30x19 ölçülerindeki küçük defterler modern kitap formatında itina ile hazırlanmıştır.

ğı *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, lise ders kitapları, ilmî-popüler makaleleri, gazete ve dergi yazıları, ansiklopedi maddeleri, *Yahya Kemal*'le ilgili kitapları.

3. Yahya Kemal'in kitaplarının neşre hazırlanması ve tanıtılması.

Banarlı'nın, Çalışmalarında Üzerinde Durduğu Ana Konular:

Banarlı'nın üzerinde durduğu konu yelpazesi çok geniş olmakla beraber, burada yalnızca belli başlı mevzulardan söz edebileceğiz.

Onun ana çalışma alanı Türk dili ve edebiyatıdır. Banarlı bu konuya tarihî ve sosyolojik zeminde, hem estetik hem kültür açısından yaklaştığı için eserlerinde tarih, coğrafya, din, inanç, tasavvuf, günlük hayat, mimari ve musikiden de bahseder.

Resimli Türk Edebiyatı Târîhi'nde ve lise ders kitaplarında, Türk edebiyatını destanlar devrinden günümüze kadar ele alırken, gazete, dergi yazılarında daha ziyâde Anadolu Türklüğünün⁵⁸ kültürü, dili ve edebiyatı; ilim, fikir ve sanat adamları üzerinde durur.

Tarih Görüşü

Banarlı'nın tarih anlayışı yalnız siyasî tarihi değil, dili, edebiyatı, mimarisi, musikisi, yaşam tarzı, halk tefekkürü ile yapısında tarih olan bütün millî bünyeyi içine alır. Çünkü bütün bu unsurlar tarihin devamlılığı içinde meydana gelmiştir.

Milletin kendi tarihini bilmesi; kimliğini tanıması, şerefli hatıralardan gurur duyması, hatalardan ders alması için gereklidir.⁵⁹ Bir millete zafer ve şeref getiren büyük adamların yetişmesinde tarih bilgisinin önemli yeri vardır.⁶⁰ Bu, özellikle mazisi hem maddî hem manevî zaferlerle dolu bir milletin çocukları için elzemdir. Çünkü geçmiş, milletin büyük işler yapması için kaynak olabileceği gibi, sahip olduğu millî potansiyeli bilen düşmanları için, önlem alınması gereken tehlikeli bir durumdur. Türk tarihi bu sebeple, çok kere "dâhilî ve haricî bedhahlar"ın yıkıcı oyunları ile karşı karşıya kalmıştır.

Nihad Sâmî Banarlı yazılarında Türk tarihini bir bütün olarak ele almakla beraber, özellikle Anadolu Türklüğü üzerinde durur.⁶¹

58 "Anadolu Türklüğü" ifadesi ile 1071'den itibaren Anadolu merkez olmak üzere Balkanlar ve Osmanlı imparatorluk topraklarında yaşayan bütün Türkler kastedilmektedir.

59 "Devlet Büyüklüğü ve Müşâvirleri", *Hürriyet Gazetesi*, 7 Ağustos 1954 [*Devlet ve Devlet Terbiyesi*, s. 19-23].

60 Bkz. "Fâtihi'nin Zafer Sırları", *İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, 1959, sy. 5, s. 1-32 [*Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*, s. 12-55].

61 Kaynağını Yahya Kemal'den alan bu anlayış için özellikle bkz. "Yeni Türk Tekevvününde Malazgird Başlangıcı", *Kubbealtı Akademi Mecmûası*, 1973, yıl: 1, sy. 3, [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 207-215].

Bu millet, yeni vatanına, târihin derinliğinden ve devamlı Asya hâkimiyeti ile, çeşitli dünyâ zaferlerinden gelmiştir. (...) İşte bu millet bu vatanda, asırlarca büyük bir medeniyet ve bir dünya hâkimiyeti kurmuştur. Onun bu vatana Asya'dan getirerek yeni vatanda birleştirdiği, dünya çapında büyük bir mûsikîsi, o çapta üstün bir mîmârîsi ve bir Türk dili ve edebiyâtı olmuştur. Asırlarca bütün vatandaşlar, birbirlerini bu dille ve edebiyatla sevmişlerdir. Zaferler bu mûsikî ile kazanılmış, vicdanlar bu mîmârînin ulu mâbedlerinde kanadlanmıştır. Kısaca Malazgird'den bu yana, yeni bir Türk tekevvünü olmuştur. Bu millî tekevvünü, şimdi bütün incelikleri ve üstünlükleriyle, bütün değerleri ve faziletleriyle sevmek ve anlamak lâzımdır. Türk milletinin yarınını, en az mâzisi kadar yüceltecek en sağlam temel, işte bu sevgi ve anlayış olacaktır.⁶²

Türklerin devlet anlayışı dünya imparatorluk tarihinin en seçkin örneklerindedir. Sahip oldukları gelenek, inanç ve tasavvuf terbiyesi ile asırlarca hâkim oldukları topraklarda yaşayan toplum ve milletlerin değerlerine saygı göstermişler, onların dillerine, dinlerine, an'anelerine, millî musikilerine, kıyafetlerine karışmamışlardır. Bu bütün dünya tarihinde benzeri görülmemiş medenî bir üstünlüktür.

Türkiye'de Tanzimat'tan beri Türk tarihinin değişik ve yanıltıcı görüşlerle tanıtıldığı bir gerçektir. Onun için Türk tarihi "namuslu ilim adamları" tarafından ele alınmalı, kaynaklardan hareketle, olaylar ve şahıslar, buldukları tarihî, sosyal, iktisadî şartlar içinde değerlendirilerek yeniden yazılmalıdır. Bu objektif tarih yalnız öğrenciler için değil, bilhassa devleti idare etmeye talip olanlar için lüzumludur. Çünkü özellikle onların "asırlar süren zengin hayat tecrübe-lerinden, dededen toruna kalan, zengin kültür ve tefekkür miraslarından, pratik bilgilerden, üstün bir sanat görüşü ve düşünüş kabiliyetinden doğan aziz ve şifahî bir kültürden" faydalanmaları gerekir.

Türk Milletinin Özellikleri

Her milletin kendisine mahsus bir üslubu vardır. Bizim millî üslubumuz dilimize, edebiyatımıza, din anlayışımıza hâkimdir. Biz ordu millet olduğumuz için,⁶³ üslup anlayışımız da nizamîdir.

Milletimiz destanlar devrinden itibaren başka kültür ve medeniyetlerin etkisine girmiş, onların kelimelerini, fikirlerini, edebî tür ve şeklini kabul etmiş olmakla birlikte, yaratıcılığı ile aldığı yabancı unsurlara kendi millî damgasını vurmuş, onları millî üslupla millî bünyesine göre değiştirmiştir. Bu dilde de, dinde de, diğer alanlarda da böyledir.

62 "Yeni Türk Tekevvününde Malazgird Başlangıcı", *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, 1973, yıl: 1, sy. 3, [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 214-215].

63 "Türk'ün Üç Ordusu", *Hürriyet Gazetesi*, 4 Haziran 1960 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 310-312].

Türk Dili Hakkındaki Görüşleri

Her milletin tarihte ve coğrafyada görülen millî tekevvünü yanında, o milletin konuştuğu dilin de tarih içinde kazanılmış bir şahsiyeti, bir dil mimarîsi ve tamâmiyle millî oluşumu vardır.

Milletin olduğu gibi, kelimelerin de tarihi vardır. Bir dil hakkında hüküm verilirken bu özellik göz önüne alınmalıdır. Mesela Türk dilinin en zengini olan Osmanlı Türkçesi bir imparatorluk dilidir. Asya'dan Anadolu'ya taşınan Türkçe, tıpkı Türk milleti gibi, tarihin son 9 asrında dünyanın üç kıtası üzerinde lisanî bir imparatorluk kurmuş, bir imparatorluk dili haline gelmiştir. Bu sebeple onun öz Türkçe olması beklenmemelidir. Çünkü imparatorluk dili olan Lâtince, Arapça, İngilizcenin hiç biri öz dil değildir. Hepsisi başka dillerden kelime aldıkları için dünyanın en zengin dilerindedir. Bu dillerde bazı kelimeler köken olarak aynı olmasına rağmen, milletler onları kendi dillerinin gramerine, estetiğine ve fonetiğine göre millileştirerek kendi kelimeleri yaparlar.⁶⁴ Türkçe için de aynı durum söz konusudur. Dilimize yabancı dillerden alınan kelimeler millî telaffuzumuza göre değiştirilerek farklı sese bürünmüş, zamanla bu kelimelerin etrafında deyim ve mecazlarla zenginleşmiş bir dünya meydana gelmiştir. Türkçe sese sahip olan bu kelimeler Türkçedir.

Banarlı'nın üzerinde ısrarla durduğu konulardan birisi de ses güzelliğidir. Kelimeler, uzun asırlar içinde, halkın, şairin, sanatkârın çalışmaları sonunda nağmeleşmiş, böylece duyurma, anlatma ve inandırma gücüne ulaşmıştır.⁶⁵ Bunu sağlayan unsurların başında "uzun hece" gelir. Uzun hece, Cubism'in (...) şekillere derinlik veren üçüncü bu'udu gibi, dillere derin ahenk veren bir üçüncü sestir.⁶⁶ Eski Türkçe'de uzun hece yoktur. Bu ses Orta Asya Türkçesi'ne, İran yoluyla gelen, aruz vezniyle girmiştir. Zamanla Türk aruzu özelliği kazanmış, yalnız Türk şiirinin değil, bizzat Türkçenin de notası olmuştur.⁶⁷ Fakat Türkiye Türkçesinde uzun hecenin işlenerek tamamiyle millî bir ses hâline geliş yalnız aruz tesiriyle değildir. Denilebilir ki uzun hece, bizim yeni ülkemizde, vatan topraklarından yükselen bir sihirli sestir. Onun için halk, "Cibâli" gibi, halk türküsündeki "kaareler" gibi, "Bektâşi" gibi, kendi kelimelerindeki bazı heceleri de uzatmıştır.⁶⁸

Türkçenin önemli meselelerinden birisi de imlâdır. Yeni alfabe, dilimizin her sesini karşılayamadığı için birçok yazar Türkçe'nin sesini yaşatmak amacıyla çare aramıştır.⁶⁹ Özellikle imlâda uzun sesi gösteren işaret kaldırılınca

64 Bkz. "İmparatorluk Dilleri", *Türkçenin Sırları*, s. 20-36.

65 "Bir Dil Konferansı", *Türkçenin Sırları*, s. 6-7.

66 *A.g.e.*, s. 10.

67 "Orhan Seyfi Orhon İçin", *Meydan Mecmuâsı*, 5 Eylül 1973 [*Kitaplar ve Portreler*, s. 106-109].

68 "Bir Dil Konferansı, İmparatorluk Dilleri", *Türkçenin Sırları*, s. 12-14.

69 Bu sebeple, Hâlid Ziyâ'nın imlâsı, Fâlih Rıfkı'nın imlâsı, Fuad Köprülü'nün imlâsı ve Yahya Kemal'in imlâsı gibi farklı imlâlar denenmiştir.

Türkçenin Anadolu topraklarında elde ettiği millî ahenk de bozulmuş, millî ses yıkılmıştır. Hâlbuki millî estetiğin hazzına varmak, güzel konuşmak ve yeni eserler meydana getirmek için Türkçenin sesini duymak, bilmek gerekir. Bu konuda Türk edebiyatı yol gösterici olabilir. Fakat metinleri okurken çok dikkat etmek, asırların geliştiren güzelleştirdiği kelimelerden yükselen sesi duymak ve duyurmak lâzımdır. Bu sebeple hem telaffuz hem de kelimelerin anlamını karşılaması bakımından milletçe benimsenmiş ilmî ve gelişmiş bir imlâya ihtiyacımız vardır.⁷⁰

Türk dili; zaman, coğrafi bölge, hatta sosyo kültürel tabakalar arasında, kelime kadrosu ve ifade ediş bakımından farklı yönleri olmakla beraber, destanlar devrinden günümüze kadar hep aynı Türkçedir.⁷¹ Hâlbuki Tanzimat'tan beri gelişen görüş sebebiyle Türkçe, üç dilden meydana gelen bir "karma" lisan kabul edilmiş ve kısa zaman sonra da dilimizden Arapça, Farsça kökenli kelimeleri ayıklama faaliyeti başlamıştır. Bu anlayışı devam ettiren öztürkçeciler bile rek⁷² veya bilmeyerek Türkçeye, dolayısıyla de Türk kültürüne büyük zarar vermişlerdir.⁷³ Kökü Arapça, Acemce diye bir kelimeyi atarlarken, ardında o kelimenin asırlarca kullanılışından doğan zengin anlamı, mecazlar dünyasını, o kelimenin yer aldığı eserleri, masalları, türküleri, hatta atasözlerini de öldürmüşlerdir.⁷⁴ Bu yanlış bir tutumdur. Nitekim Atatürk, Güneş-Dil teorisi ile Türkçeyi, Türkçeleşmiş her sözü Türkçe sayan, şuurlu ve tabii bir anlayışa yöneltmiştir. Aynı anlayışı devam ettirmek Atatürk'ün vasiyetini yerine getirmektir.⁷⁵

Din ve Tasavvuf Hakkındaki Görüşleri

Türk milletinin yeryüzünde kurduğu medeniyetlerin en mükemmeli ve devamlısı millî kahramanlık faziletlerimizi büyük bir dinin inancıyla birleştirdiğimiz çağlara aittir.⁷⁶ "Türkiye Türklüğü, Türk kanyla İslâm imanının birleşme-

70 "İmlâ Meselemiz", [Banarlı bu yazısını "****" rumuzu ile yazmıştır] *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, Temmuz 1972, sy. 3, s. 4-8.

71 Banarlı, liseye geçen öğrencilerin Türkçe'ye ilgi duymalarını, dillerini sevmelerini sağlamak amacıyla, "Edebiyat" dersinde şu cümlelerle başlıyordu: "Ben Türkçenin ezeli bir âşıkıyım. Hepimiz öyle değil miyiz? Türkçeyi muhtelif devirlerde, muhtelif libaslarla, muhtelif şekillerde gördüm ve sevgilimi o şekiller, o libaslar altında kendi cevherinde sevdim." Halid Ziya Uşaklıgil'in 26 Eylül 1932 yılında Türk Dili Kurultayı'nda okuduğu tebliğden alınmıştır. [*Metinlerle Türk ve Batı edebiyatı I*, 1970, s. 9].

72 Milletleri çökertmek isteyen yabancı güçler önce o milletin dilini yıkarak işe başlamaktadırlar. Onların gayesi dil değişiklikleriyle "birbiriyle anlaşmaları yahut belirli sloganlardan başka bir şey anlamaları imkânsız hale gelen kalabalıkları sürü haline getirmeye çalışmaktır. (...) Orwell, 1984 adlı romanında milletleri, dil yıkımıyla çökertip bir takım sürüler hâline koymak isteyenlerin hedeflerini ve hikâyesini yazmıştır." Bkz. "Bir Dil Konferansı", *Türkçenin Sırları*, s. 4.

73 Banarlı özellikle *Türkçenin Sırları* kitabındaki birçok yazısında, bu konu üzerinde durmuştur.

74 "Kelimelerin Tadı", *Türkçenin Sırları*, s. 108-118.

75 Bkz. *Türkçenin Sırları* kitabının "Dil İnkilâbı'ndan 28 Yıl Sonra" başlıklı bölümü, s. 279-319.

76 "Kültür Bakanlığı ve Bir Yıldızın Günahı", *Meydan Mecmuâsı*, 10 Ağustos 1971 [*İman ve Yaşama Üslubu*, s. 332-333].

sinden meydana gelmiş, üstün ve mütekâmil bir terkiptir.”⁷⁷ Türkler, Müslüman Arapların ve Müslüman olmayan Türklerin fethedemedikleri İstanbul’u, Türk kanıyla İslâm imanının birleşmesinden doğan büyük kuvvetle almışlar ve burada bir Müslüman Türk şehri kurmuşlardır.⁷⁸

Banarlı bazı yazılarında ve özellikle Yüksek İslâm Enstitüsü’ndeki derslerinde Türk müslümanlığı⁷⁹ üzerinde durmuştur. Türkler özel inanış üslubuyla İslâmiyet’e millî bir renk getirmişlerdir. Bu tabii bir şeydir. Çünkü bir dine inanan milletler, o dine kendi tarzlarıyla inanmaz ve ona kendi sanat ve vicdan dünyalarından yeni hamleler katmazlarsa, dinler canlılıklarını kaybederler.⁸⁰ Dinî bayramlarda, Ramazan günlerinde, örf adetlerimizde, dinî mimarimizde, hat-ta hat sanatımızda dahi millî üslubumuz vardır. Bu Türk müslümanlığında İslâm’ın büyük ruhuna tam manası ile sadakat esastır.⁸¹ Bunun en güzel örneklerinden birisi *Dede Korkut Hikâyeleri*’nde işlenen imandır.⁸²

Türk milleti ve İslâmiyet, bir potada birleşmiş terkiptir. Bu bütünlük bozursa kendimiz olmaktan çıkarız. Bizi çeşitli parçalara bölmek için yapılan çalışmalara dinin dâhil edilmesinin sebebi budur. Söz konusu faaliyete içimizden de bilerek veya bilmeyerek katılanlar vardır. Meselâ birtakım yarım münevverler dini imansızlıklarından, bir kısmı da aşırılıklarından dolayı yıkılma noktasına getirmişlerdir.

Dinleri öldürenler, târihin her devrinde, coğrafyanın her köşesinde câhil ve müteassıp dindarlardır. İnsanların vicdan dünyaları hakkında bilgileri olmayan bilgisizler dinleri mahvederler. Yine bu yüzdendir ki İslâm imanı gibi en ulvî bir din bile şimdi nice yerlerde tanınmayacak hallere girdi.⁸³

Din, önüne gelenin söz söyleyeceği bir konu değildir. Dinin ana meseleleri hakkında ancak bu konuda ihtisası olanlar konuşmalıdır. İslâm’ı bilmek, ancak onu anlayacak kültürde aydın kafalı din âlimleri yetiştirmekle mümkündür.

77 “Bir Terkîbin Kıymeti”, *Tohum Mecmuâsı*, Temmuz 1965, s. 22 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 314].

78 “Bir Terkîbin Kıymeti”, *Tohum Mecmuâsı*, Temmuz 1965, s. 22 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 315].

“Mehmedcik, Türk kanı+İslâm imânı ile Türkiye Tarihi ve Türkiye topraklarında yoğrulmuş, büyük, en büyük millî terkebimizdir.” Bkz. “Bir Yıldızın Günâhı”, *Meydan Mecmuâsı*, 10 Ağustos, 1971 [*İman ve yaşama Üslûbu*, s. 336].

79 Türk Müslümünluğu ile ilgili olarak Yahya Kemal’in görüşleri için bkz. Nihad Sâmî Banarlı, “Yahya Kemal ve İman”, *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuâsı I*, 1959, s. 20-21 [*Bir Dağdan Bir Dağa*, s. 36-37].

80 “Millî Tekevvinümüzde Yunus Emre’nin Yeri”, *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, 1974, yıl: 3, sy. 3 [*Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*, s. 197].

81 “Bir Yıldızın Günâhı”, *Meydan Mecmuâsı*, 10 Ağustos, 1971 [*İman ve yaşama Üslûbu*, s. 334].

82 “Dinî Edebiyat Antolojisi ve Din Terbiyesi”, *Hürriyet Gazetesi*, 5 Kasım 1952 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 396-398].

83 “Dinleri Öldürenler”, *Meydan Mecmuâsı*, 12 Eylül 1967 [*İman ve Yaşama Üslûbu*, s. 34 vd.].

Fakat din âlimi, hudâ-i nâbit olarak yetişemez. (...) İslâm dini ve İslâm araştırmaları, sistemli, metodlu, imkânlı, laboratuvarlı müesseseler ister. Böyle müesseseleri kurabilecek kapasitede devlet adamı ister.⁸⁴

Dar bir taassupla, hurâfeler içinde bunalmış, âtl bir vicdân terbiyesi bizi her mevzûda köstekleyici gericilik getirir. Yurdumuzda yetiştirilecek inanış adamlarını, asrımızın fen kültürü ile ışıktandırmak gerekir. Çünkü Türkiye'nin şiddetle muhtaç olduğu “yaratma ve yaşatma inkilâbı”nı bu şahıslar ve bu anlayışla kurulmuş müesseseler destekleyecektir.⁸⁵

Türk İslâm mutasavvıfları, günümüzde savunulan ve özlenen din, ırk, milliyet aramadan insanı sevme, vicdan hürriyetine saygı gösterme anlayışını geliştirmiş ve bizzat yaşamışlardır. Yunus Emre başta olmak üzere Anadolu erenleri, bu vatandaki Türk medeniyetimizin manevî mimarîsinde büyük vazife görmüş, İslâm imanını Türkün inanma üslûbuyla birleştirmiş büyüklerdir. Bu şahıslar Türk halkına “Fakiri zenginden, kâfiri Müslümandan ayırmaksızın, Allah'ın kulu olan her insanı aziz bilen ve insanda onları yaratana görüp seven engin bir gönül”⁸⁶ aşılamışlardır. Her türlü imana ve inanmış insana aynı gözle bakabilmek olgunluğu, askerlerimize düşmanlarına bile insanca ve şefkatli davranış ruh ve vicdan terbiyesi kazandırmıştır. “İnsan denilen fânî vücûdun rûhunda gizlenen ilâhî kudreti bilmek, onu bulmak ve onunla ancak ona lâyük insanların yapabileceği büyük işler yapmak kudret ve heyecânını, o devir Türkleri, böyle bir duyuş, düşünüş ve inanış kaynağından aldılar.”⁸⁷ Bu terbiye ve heyecan Türkün şahsiyetine, sosyal ilişkilerine, yaşam tarzına, diline, edebiyatına, mimarîsine, musikisine, vatan kurma üslûbuna kadar bütün millî varlığına aksetti.⁸⁸

Yaşama Üslûbumuz ve İstanbul

Türk milletinin millî ahlâkında, vicdan yapısında, güzellik anlayışında İslâmîyet'in etkisi ile de şekillenen kendine mahsus bir hayat anlayışı ve yaşama üslubu vardır. Bu anlayış millî mimarîmizle birleşerek şehirlerimizin kuruluşunda önemli rol oynamıştır. Bunun en belirgin örneği İstanbul'dur. Boğaz'ı,

84 “Bizim Din Çıkmazımız”, *Meydan Mecmuâsı*, 1 Mart 1966 [*İman ve Yaşama Üslûbumuz*, s. 95-101]. “Unutmamalıyız ki Türk milleti biz istesek de istemesek de inanacaktır... Ancak biz bu inanışı bu milletin büyük vicdânına lâyük ve doğru bir mecrâyâ götürmezsek, belki de hurâfelere inanacak, belki de kendilerini birer İslâm havârisi gibi gösterenlere uyan ve inananları çoğalacaktır.” s. 99-100.

85 “İnanış'da Fen Kültürü”, *Hürriyet Gazetesi*, 13 Ocak 1962 [*İman ve Yaşama Üslûbu*, s. 80-83].

86 “Millî Tekevvünümüzde Yunus Emre'nin Yeri”, *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, 1974, yıl: 3, sy. 3 [*Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*, s. 201].

87 *A.g.e.*, s. 197.

88 Banarlı, “Millî Tekevvünümüzde Yunus Emre'nin Yeri” makalesinde Anadolu'daki millî tekevvünümüzde yalnız Yunus'un değil, bütün Anadolu erenlerinin rolü üzerinde durmuştur. Bkz. *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, 1974, yıl: 3, sayı: 3, [*Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*, s. 195-206].

Haliç'i ve çevresiyle bir tabiat şaheseri olan Konstantaniyye, asırlarca bütün Türk milletinin kültür ve zevkiyle işlenerek hem tabiat hem de medeniyet şaheseri haline gelmiştir. Buna "Türk İstanbul"⁸⁹ diyoruz. Bu şehrin Türk İstanbul oluştundaki millî mimarî anlayışı, yalnız binaların inşaatında değil, ev dekorlarımızda, günlük hayatımızda, dilimizde, edebiyatımızda, musikimizde de kendini gösterir.

"Biz İstanbul imârının meydana koyduğu bütün bu mimarî şaheserlerini eğer seyretmekle kalmaz onları tekrar duymaya, anlamaya başlarsak, bunun neticesi zevk sanat ve medeniyet dünyamızda yeni ve canlı bir kalkınma olabilir."⁹⁰ Eski mimarî anlayışımızı, modern şartlar ve yeni bir anlayış içinde ele alıp, yeni hamleler yapmamız gerekmektedir.⁹¹

Ne yazık ki millî üslûbumuzun sembolü olan aziz İstanbul gün geçtikçe Türk olma özelliğini kaybetmekte, semtlerimizdeki çizgiler yabancılaşmaktadır. Halbuki "Semtler vatan hayalinin birer parçasıdır. Vatan fikrini çocuğun ve gencin ruhunda kuvvetlendirir."⁹² Bu sebeple hiç olmazsa elimizde kalan ev ve aile medeniyetimizin aziz şahitleri ve canlı tarihleri olan sivil mimarî eserlerimizi mutlaka restore etmeliyiz.⁹³ Çünkü milletlerin millî romantizmi idrak etmelerinde gözle görülür, elle tutulur sanatın çok önemli rolü vardır.

Millî Eğitim-Öğretimde Takip Edilmesi Gereken Yol

Millî eğitim ve bilhassa gençlik eğitimi, vatan çocuklarına her şeyden önce millî güven ve millî şahsiyet vermek demektir. Bir milletin hayatıyeti onu meydana getiren fertlerin millî varlığı korumaları ve devam ettirmelerine bağlıdır. Millî varlığı öğretme ve Türk çocuğunun millî terbiye ile yetiştirme çalışmalarına yalnız okullar değil aileler başta olmak üzere, yazarlar, ilim ve sanat mensuplarının da katılmaları şarttır.

Eğitim ve öğretimde dikkat edilmesi lüzumlu en önemli meselelerden birisi sistemli, makul, ölçülü, doğruyu yansıtan bir yol takip etmektir. Çünkü bilgisizlik kadar, ölçsüz ve yanlış bilgilendirmenin de zararı vardır.⁹⁴

Gençlere hitap ederken pedagojik ve psikolojik metodlara dikkat etmek, söylenen sözlerin, verilen örneklerin onlar üzerinde bırakacağı etkiyi hesaba katmak gerekir. Büyükler için etkili olmayan veya çok az tesir eden haberler, değerlendirmeler, bilgiler, onları hayatı boyunca etkileyecek özelliğe sahip olabilir.

89 Bkz. Yahya Kemal, "Türk İstanbul", *Aziz İstanbul*, 1964, s. 9-66.

90 "Yeni Bir Zevk", *Hürriyet Gazetesi*, 8 Şubat 1958 [*İstanbul'a Dâir*, s. 117].

91 "İstanbul Fethi'nin 520. Yılında", *Meydan Mecmuâsı*, 29 Mayıs 1973 [*İstanbul'a Dâir*, s. 79].

92 "Verak-i Mühr ü Vefâ", *Meydan Mecmuâsı*, 17 Eylül 1968 [*İstanbul'a Dâir*, s. 39].

93 "Isıtılan Tuğlalar", *Meydan Mecmuâsı*, 20 Haziran 1972 [*İstanbul'a Dâir*, s. 41-44].

94 "Dinleri Öldürenler", *Meydan Mecmuâsı*, 12 Eylül 1967 [*İman ve Yaşama Üslûbu*, s. 34].

İki asırdan beri, “bu çocukların ideolojileri taklid, davranışları taklid, müzikleri taklid; guya eğlenceleri taklid, esprileri taklid, içki, esrar, sigara ve pipo içişleri taklid, her şeyleri takliddir”.⁹⁵ Çünkü çocuklarımız kendi millî tarihinden, kendi dilinden, kendi müziğinden, kendi terbiyesinden nefret eder hale gelmişlerdir. Eğitim-öğretimde takip edilecek metotta güzeli güzel, çirkini ise Reşat Nuri'nin yaptığı gibi nefret uyandırmayacak şekilde sunalım. Özellikle genç dimağların kendi tarihlerini idrak etmelerinde bu bakış tarzının ve onu ifade edişin çok önemli yeri vardır. Çocuklarımız bu alâka ile kendisine sunulan doğru bilgiyi öğrenirse, “tarihte büyük hamleler yapmış bir millete mensup olmanın samimî hazzını ve gururunu duyacak”⁹⁶ bundan aldıkları kuvvetle, kendilerinde büyük işler yapacak gücü bulacaklardır.

Nihad Sâmî Banarlı bu fikirlerini yalnız yazmamış, öğretmenlik hayatında da uygulamış ve arzu ettiği nitelikte öğrenciler yetiştirmiştir. Hoca'nın Eğitim Enstitüsü'nden talebesi olan Aysel Yüksel bir yazısında, Banarlı'nın bu başarısını şöyle dile getirmektedir:

Birçok şeyden habersiz olarak Anadolu'nun bağrından kopup gelen gençler, mezuniyetlerinde yürekleri Türk olmanın gururu ile dolu, dilimize, dilimizdeki müziğe hayran, kültür ve medeniyetimizin büyüklüğünün idraki içinde müftehir, bir an önce vatan topraklarına dağılıp öğrendiklerini öğretmek sevdiği ve gayretinde olmuşlardır.⁹⁷

Edebiyat Dersinin Önemi

Tarih, dil ve edebiyat dersleri millî temel sağlayan derslerdir. Milletlerin yarınını demek olan vatan çocuklarına millî güven duygusu, bu derslerin atmosferinde sağlanır. “Çünkü milletlerin bütün millî ve medenî zaferleri, bütün fikir ve kültür şahlanışları yarattıkları güzel san'atlarla, dillerinde ve edebiyatlarında âbideleşir.”⁹⁸

Türkçe'yi genç nesle öğretmek yalnız dil ve edebiyat öğretmenlerinin görevi değildir. Bu anne, baba, kardeş ve bütün öğretmenlerin vazifesidir. Dil, milleti millet yapan değerlerin başında gelir. Dili kaybetmek millî varlığı kaybetmek demektir. Bu sebeple Türk dilini sevip korumamız elzemdir. Bu ise ancak millî dil bilincinin uyandırılması ile mümkün olur.

Edebiyat, eğitim-öğretimin her alanı için çok tesirli bir vasıttır. Çünkü güzel söz söyleme sanatı ile meydana getirilen eserlerdeki bilgi, didaktik ilmi ifâ-

95 “Yine Hükûmete Dâir”, *Meydan Mecmuâsı*, 25 Mayıs 1971 [*Devlet ve Devlet Terbiyesi*, s. 32].

96 “Beyannâme”, *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, 1972, yıl: 1, sy. 1, s. 20 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 12].

97 Aysel Yüksel, “Nihad Sâmî Banarlı Hocamız”, *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, Temmuz 2004, sy. 4, s. 28.

98 “Tâlihsiz Edebiyat”, *Akşam Gazetesi*, 30 Eylül 1972 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 91].

deden çok daha tesirlidir. Bu eserlerde gençlere vermek istediğimiz terbiye, bilgi öyle sevimli şekilde kaynaşmıştır ki öğrenciler bütün bunları güzel eser okumanın zevki ve heyecanı içinde hisseder ve öğrenirler.⁹⁹

Edebiyat yalnız bilgi vermez, insanlarda bedîi heyecan uyandırarak onun zevkini yüceltir, terbiye eder. Yalnız edebiyat değil, musiki, resim, mimarlık, heykeltıraşlık da insanların manevî ihtiyaçlarına karşılık olan sanatlardır. Eski medeniyetlerin gün geçtikçe gelişen sosyal terbiyesinde ve incelmış zevkinde bu güzelliği gaye edinmiş edebî örneklerin tesiri vardır. Biz bütün bunları göz önüne alarak Türk edebiyatını kendi tarihî, sosyal devirleri ve şartları içinde, kendi estetiği ve kendi değerleriyle tanımaya¹⁰⁰ mecburuz.

Edebiyat derslerinde öğrenciye sunulacak, üzerinde çalışma yapılacak edebî metinler arasında, az rastlanılan veya o edebiyatçının çok kısa bir zaman için ifade ettiği düşünce ve duygularını taşıyan parçaların, bu seviyedeki öğrencilerin okul kitaplarına alınması doğru değildir.¹⁰¹ Öğrenciye sunulan metinlerin, yurdumuzun ve milletimizin hayatî ihtiyaçlarına cevap verecek, milliyetimizi yaşatacak sırrı kavramış ve terennüm etmiş olması gerekir.¹⁰²

Diğer modern ihtiyaçlar, ilerilikler, teknik çalışmalar, ancak yukarıda söz konusu edilen temeller üzerinde yükselirse, gerçek millî kalkınma sağlanabilir.

İlmî, Fikrî Kitapları ve Yazıları

1. *Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşid ve Hurşid Mesnevisi:*

Nihad Sâmî Bey'in Dârülfunun'da hazırladığı mezuniyet tezinin genişletilmiş baskısı olan bu eser XIV. yüzyıl şairlerinden Ahmedî'nin 792 (1390)'da telif ettiği *İskendernâme* adlı mesnevisi üzerinde yapılan bir akademik çalışmadır. Tez, şairin 813 (1410)'dan önce ilâve ettiği anlaşılan ve ilk Osmanlı vekayiname-si olan "Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman"ın (1402-1410?) incelenmesi ve tenkitli neşrinden meydana gelmektedir. Banarlı bu tezi daha sonra tekrar gözden geçirerek 1939'da *Türkiyat Mecmuası*'nda neşretmiştir. Aynı makalenin Köprülü'nün tanıtma yazısı ile ayrı basımı yapılmıştır. M. Fuad Köprülü sözkonusu yazısında konunun önemini belirttikten sonra titizlikle hazırlanan bu çalışmanın, "ilim âlemi için mühim bir kazanç olduğunu" ifade etmiştir.

Banarlı bu uzun makalesinde, "Dâsitân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman"ın tenkitli nüshasından başka, eserin değeri, Ahmedî tarihinin ortaya koyduğu

99 "Dinî Edebiyat Antolojisi", *Hürriyet Gazetesi*, 10 Kasım 1952 [*İman ve Yaşama Üslubu*, s. 123-127].

100 "Beyannâme", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, s. 11 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 5].

101 "Parça Bohçası", *Hürriyet Gazetesi*, 4 Haziran 1955 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 82-83].

102 "Edebiyatımızda Üzücü Bir Hastalık", *Hürriyet Gazetesi*, 27 Şubat 1949 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 87].

meseleler ve tesiri üzerinde de durmuştur. Söz konusu inceleme, Ahmedî'nin varlığı bilinen fakat kendisi bulunamayan *Cemşid ve Hurşid* adlı mesnevîsinin ilim âlemine tanıtılması bakımından da ayrıca öneme sahiptir. Kitabın neşri ilgi uyandırmış, hakkında hem olumlu hem olumsuz yazılar yazılmıştır.¹⁰³

2.1. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi:

“Edebiyat Târîhi, edebî eser ve hâdiseleri, târîhî, coğrâfî, içtimâî, psikolojik ve estetik hâdiselerin aydınlığında görüp gösterebildiği ölçüde edebiyat târihidir”¹⁰⁴ diyen Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*'nde “Türk Edebiyatı'nın sanat ve kültür devirlerini; sanat ve kültür geleneklerini vücûda getiren târîhî, içtimâî, fikrî, bedî ve coğrâfî hâdiselerle, bu hâdiselerin doğurduğu sanat ve edebiyat hareketleri ile bir bütün halinde”¹⁰⁵ ele almıştır. Sanat eserleri ve yazıları hakkında kendi görüşlerini değil, sanat çevrelerinin ve özellikle yüzyılların verdiği hükümleri görüp göstermeye dikkat etmiştir.¹⁰⁶

Kitapta yüzyılları esas alan bir plan takip edilmiştir. Türk edebiyatı destanlar devrinden XIII. yüzyıla kadar, XIII. asrıdan itibaren Orta Asya Türk Edebiyatı, Azerî Türkçesi Edebiyatı, Anadolu (ve Osmanlı Türkçesi) Edebiyatı edebiyatı ayrımı ile bir bütün halinde ele alınmış, XIX. asrıdan itibaren yalnız Osmanlı ve daha sonra da Cumhuriyet devri Türk Edebiyatı üzerinde durulmuştur. Her asır başında yüzyılın tarihî ve medeniyet hayatına dair kısa bir giriş yapılmış, daha sonra yüzyılın edebî durumu, şahsiyetleri ve eserleri ile tanıtılmıştır.

1972 yılında fasiküller halinde yayımlanmaya başlanan bu çalışmanın neşri, çeşitli sebeplerle gecikmiş ve Nihad Sâmî Banarlı'nın 1974 yılında vefatına kadar ancak 7 fasikülü basılabilmıştır. Tamamı 16 fasikül olan edebiyat tarihinin devamında Tefik Fikret'e kadar, Hoca'nın hazırladığı metin aynen neşredilmiş, geri kalan kısım Nermin Sümer Pekin tarafından Banarlı'nın notlarından tamamlanarak hazırlanmıştır.

Birkısım yazarlar kitabın büyük emekle hazırlanmış çok değerli bir eser olduğunu kaydederken, bir kısmı orijinal tarafı olmayan çalışmanın devlet zoruyla basılan hatalı,¹⁰⁷ dili, üslubu bakımından takip edilmesi zor, pahalı bir kitap olduğunu ifade etmişlerdir.

103 Ahmet Ateş, “Metin tenkidi hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, yıl: 1940-1942, c. VII-VIII, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü neşriyatı, 1942, s. 253-267; Fevziye Abdullah, *Ülkü*, sy. 76, s. 374-377; H. Adnan Erzi, *Belleten*, sy. 14/15, s. 267-280.

104 *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*, 1972, s. i.

105 *A.g.e.*, s. i.

106 *Metinlerle Türk Edebiyatı*, 1952, s. 271.

107 Eserin Fuad Köprülü'nün *Türk Edebiyatı Tarihi* ile bu konuda onu izleyen yazıların halk için yapılmış bir yayımı (*vulgarisation*'u) niteliğinde olduğunu yazan İlaydın, ayrıca eserde hatalı bulunduğu bazı kısımlar üzerinde de durmuştur. Hikmet İlaydın, *Türk Dili Dergisi*, 1972, c. XXVI, sy. 247, s. 9-14; sy. 248, s. 96-102; sy. 249, s. 210-215.

2.2. Lise Ders Kitapları

“Çocukların ne için ve hangi hedefe doğru yetiştirileceği prensipleri vaz olunmalıdır” diyen Banarlı, bütün lise edebiyat kitaplarının önsözünde; amacının öğrencileri metinlerle ilgilendirip metinler üzerinde çalıştırarak onlara millî dili öğretmek, edebiyat zevki ve edebiyat kültürü vermek olduğunu belirtmiştir. Söz konusu metodu lise ders kitaplarında sınıf seviyesine ve müfredata gerektiği biçimde uygularken metinden hareket eden bir sistem takip etmiş, kitaplara Türk edebiyatının belli başlı hareketlerini, dil ve edebiyat değerlerini tanıtan, öteden beri tanınmış, sevilmiş ve üzerinde durulmuş parçalara yer vermiştir.¹⁰⁸

Banarlı'nın biri 4, diğeri 3 kitaptan meydana gelen iki seri ders kitabı vardır. İlk seri, liselerin 4 sınıf olduğu döneme uygun olarak hazırlanmış, liselerin 3 sınıfa indirilmesi ile beraber kitapların sayısı da 3'e indirilmiştir. 1955'ten sonra hazırlanan kitaplar arasındaki önemli fark, müfredat değişikliği sebebi ile Batı edebiyatına daha fazla yer ayrılmasıdır. Bu durum kitap başlıklarına da yansımış, önceleri *Metinlerle Türk Edebiyatı* başlığını taşıyan seri daha sonra *Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı* başlığı ile verilmiştir.

Hoca'nın lise birinci sınıf kitabı, edebiyat dersi ile ilk karşılaşan öğrenciler için yardımcı ders kitabı mahiyetinde olup Türk edebiyatında türler, nazım şekilleri, vezinler ve diğer konularda örneklerle bilgiler ihtiva etmektedir. Lise ikinci sınıf kitabında Türk Edebiyatı'nın başlangıçtan XX. yüzyıla kadar macerası (İslâm Türk Edebiyatı, İslâm medeniyeti çağlarında Türk edebiyatı, Tasavvuf edebiyatı, Anadolu'da Türk edebiyatı, Avrupaî Türk edebiyatı) umumî çizgilerle ve en tanınmış örneklerle verilmiştir. Lise 3. sınıfta Divan Edebiyatı'ndan Faruk Nafiz'e kadar Türk Edebiyatı ana hatları ile ele alınmıştır. Banarlı, son sınıf kitabının Türk Edebiyatı kısmını Atatürk'ün millî terbiye, muallimler ve mekteple ilgili görüşlerini ihtiva eden metinlerle bitirmiştir. Kitapların Batı Edebiyatı'na ayrılan bölümünde; Yunan, Latin, İspanyol, Fransız, İngiliz ve diğer edebiyatların şaheserlerinden seçilmiş metinlere yer verilmiş ve konu ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Banarlı, bütün bu kitaplarda “öğrenciye bir nazariyeciden ziyade bir öğretmen, bir mürebbi” lisan ve üslubu ile hitap etmeye dikkat etmiştir.¹⁰⁹

2.3. Dergi ve Gazetelerdeki Yazıları ve Makaleleri

Nihad Sâmî Banarlı'nın 1931'den vefat ettiği 1974 senesine kadar aralıksız süren yazı hayatı vardır. Çeşitli dergi ve gazetelere, ilmî, popüler mahiyette makale, sohbet ve eleştiri yazıları yazmıştır.¹¹⁰

108 *Metinlerle Türk Edebiyatı*, 1955, s. i.

109 *Edebi Bilgiler*, s. 4.

110 Bu yazılardan yukarıda çeşitli vesilelerle söz edilmiştir.

Banarlı'nın muharrirlik hayatındaki yazıları arasında *Yedigün* dergisindeki eleştirilerinin önemli yeri vardır. Hoca, senelerce "Cevaplar" sayfasına gönderilen genç kabiliyetlerin şiirlerini, edebî eleştirmen ciddiyetiyle tenkit etmiştir. Türk dilini iyi kullanmak kabiliyetinde ve ülküsünde olanları teşvik etmiş, kabiliyetli görmediklerini vaz geçirmeye çalışmıştır. Onun yönlendirmelerinin sonunda *Yedigün*'e gönderilen şiirler de kalite kazanmış, neticede bu sütun bir "heveskârlar sütunu" olmaktan çıkmış, genç imzaların "dil ve san'at" köşesi olmuştur.¹¹¹ Bu köşede yazı ve şiirleri değerlendirilerek neşredilmiş bazı yazar ve şairlerimizin isimleri şunlardır: B. Sıtkı Erdoğan, Attilâ İlhan, Feyzi Halıcı, M. Zeki Akdağ, Jülide Gülizar (Göksan), Abdullah Öztemiz Hacıtahiroğlu, Ümit Yaşar Oğuzcan, Aziz Nesin, Mustafa Necati Karaer, Mehmet Çınarlı, Gültekin Sâmmanoğlu, İlhan Geçer, Halil Soyuer, Vehbi Kızılgün, Tarık Gürcan, Nüzhet Erman, Mehmet Çakırtaş ve İbrahim Minnetoğlu.¹¹²

Nihad Sâmî Banarlı, hayatının en önemli makalelerinin çoğunu *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'da yayımlamıştır. Özellikle ilk sayıda yer alan "Millî Romantizmin İdrâki" ve "Beyannâme" onun meslek hayatının en seçkin yazılarındadır.

Milletleri uyandırma ve kalkındırmada çelikten temel vazife gören millî romantizm, milletlerin dilde, kültür, san'at ve edebiyatta kendilerini bulmaları, kendilerine gelmeleri demektir.¹¹³

Türk edebiyatında millî romantizmi derin bir tetkîke ve tefekküre tâbi tutarak idrâk eden ilk büyük şâir Yahya Kemal'dir.¹¹⁴

Millî romantizmin idrâki hergün yanibaşından körcesine geçilen bütün millî san'at eserlerinin, millî ve târihî zaferlerin ve faziletlerin, birgün, bütün ihtişamıyla farkına varmaktır. Bunu idrâk etmek, bununla gururlanmak ve bunlardan yeni millî, medenî hamleler için gereken gücü almaktır. Türk milletinin ise millî romantizmini idrâk etmesi için kütüphâneler, müzeler, şehirler ve vatanlar dolusu eserleri vardır. (...) Millî târihimizi çocuklarımıza, bugüne kadar yapıldığı gibi küçük düşürerek değil, yâhut, tamâmiyle ters tesir uyandıran hilekârlıkla, kof fakat mübalağalı, sahte bir lisan kullanıp göklere çıkararak değil, kendi tabii büyüklüğü içinde, yalansız ve iftirâsız tanıtmamız kâfidir. Türk çocuğu, millî cevherindeki hâlis altunu ancak o zaman tanıyacak ve korkunç bir aşağılık duygusu içinde, başkalarının, hattâ kendi can düşmanlarının hayrânı olmak gibi bir dalâlete düşmeyecektir.¹¹⁵

111 "Bir Şiir Sergisi", *Hürriyet Gazetesi*, 5 Mart 1950 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 109].

112 Muhsin Karabay, "Vefâtının 30. Yılında Banarlı'yı Rahmetle Anarken", 11 Ocak 2005'te kaleme alınan bu yazı henüz basılmamıştır.

113 "Millî Romantizmin İdrâki", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, s. 17- 32 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 15-34].

114 *Edebiyat Sohbetleri*, s. 25.

115 "Millî Romantizmin İdrâki", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, s. 32 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 30].

Bunun için bizi gururlandıracak ve bize yol gösterecek millî mimarî örneklerimizin çoğu gözümüzün önündedir. Fakat bu durum ne yazık ki manevî eserlerimizde böyle değildir. Yapılan eğitim ve bazı zararlı yayınlar nesillerin geçmişle bağlarını koparmıştır. Türk çocukları dünya şaheserleri arasına girecek nitelikte olan edebî eserlerimizi tanımamakta ve okumamaktadır. Bu sebeple şuurlu nesiller yetiştirmek için, kendi temellerine dayanan, Türk milletine lâyık, yeni bir edebiyata ihtiyaç vardır.¹¹⁶

Banarlı *Kubbealtı Akademi Mecmuası*'nın ilk sayısına yazdığı "Beyannâme"de¹¹⁷ bu edebiyatı meydana getirecek bilinçli nesillere sesleniyordu. Onlara 9 madde halinde yol gösterici mahiyette teklifler sunuyor; destanlardan beri Türk milletinin oluşturduğu, zenginleştirdiği konu, şekil, dil ve söyleyiş özelliklerini kullanarak, onlardan faydalanarak, yeniliğin öncüsü olmalarını istiyordu.

Hoca, hayatının sonuna doğru makalelerini kitap halinde neşretmek istemiş ve 1972'de Türkçe hakkında yazdığı yazılarını *Türkçenin Sırları* adı altında yayınlamıştır.¹¹⁸

2.4. Yahya Kemal'le İlgili Kitap ve Makaleleri

Banarlı, hayatının önemli kısmını Yahya Kemal'le ilgili çalışmalara ayırmıştır. Çünkü o, "millî kültür ve tefekkürümüzün, millî şiir sanatımızın ve en güzel Türkçemizin temsilcisi"dir, onun eserlerinin araştırılıp işlenerek genç nesillere sunulması Türk milletine yapılacak önemli hizmetlerden biridir. Yarın Türk milletinin gerçek değerlerini ve sebeplerini arayacak hakiki Türk aydınları bu bilgi ve fikir zenginliği içindeki canlı ifadeleri en çok Yahya Kemal'in eserlerinde bulacaklardır.

Nihad Sâmî Banarlı'nın Beyatlı'yı konu alan iki kitabı vardır. *Yahya Kemal Yaşarken*'de (1959) toplanan ve önemli kısmı şairin kontrolünden geçen yazıların çoğu doğrudan doğruya Yahya Kemal'e, onun diline, sanatına, şiirine, hayatına, görüş ve düşüncelerine ait incelemelerdir. *Yahya Kemal'in Hâtıraları*'nda (1960) şairin anlattığı ve yazdığı anılar yer almaktadır.

Banarlı'nın şairle ilgili olarak *Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuâsı*, *Hürriyet Gazetesi*, *Meydan Mecmuası*, *İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Dergisi* ve *Yol Dergisi*'nde yayımlanmış, şahsiyeti, çalışma tarzı, şiir tahlilleri, eserleri ve nükteleri hakkında yazıları vardır. Söz konusu yazılar, Nihat Sâmî Banarlı Külliyyâ-

116 "Ufuksuz Mimarî", *Hürriyet Gazetesi*, 5 Mart 1960 [*İstanbul'a Dâir*, s. 139-140].

117 *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Ocak 1972, yıl: 1, s. 9-22 [*Edebiyat Sohbetleri*, s. 3-1].

118 Banarlı önsözde kitabını şöyle tanıtıyor: "Bu kitap, Türk dili üzerinde yıllar yılı yapılan araştırmaların; duyulan heyecanların ve samimi bir Türkçe sevgisinin yazı hâline konulmasıyla meydana geldi. Türkçemizin, Türkiye topraklarında, büyük bir millî estetikle işlenmiş oluşuna bir kitap boyunca dikkat eden ilk eser, belki de budur. (...) *Türkçenin Sırları*'nda dilimizin bilhassa otuz yıl içindeki buhranlı mâcerâsına ısrarla temâs edilmiştir." s. iv-v.

tı'nın beşinci kitabı olarak neşredilen *Nihad Sâmî Banarlı Kaleminden Yahyâ Kemal, Bir Dağdan Bir Dağa* başlıklı kitapta toplanmıştır. Bu yazılar içinde özellikle “Yahya Kemal ve İman”, “Yahya Kemal Nasıl Çalışırdı?”, “Süleymâniye’de Bayram Sabahı” başlıklı makaleler, edebiyat tarihimiz bakımından da önemli incelemelerdir.

3. Yahya Kemal’in Kitaplarının Hazırlanması ve Neşri

Nihad Sâmî Banarlı Yahya Kemal ile ilgili çalışmalar yapmasının yanısıra, eserleri kitap halinde yayımlanmayan bu büyük şair ve fikir adamının eserlerinin kitaplaşmasını da sağlamıştır.

Yahya Kemal’in sayısı pek az olmakla beraber, bazı şiirleri ve yazıları, farklı yerlerde basılmıştır. Nihad Sâmî Banarlı, Yahya Kemal’in şiirlerinin *Hürriyet Gazetesi’*nde yayınlanmasından sonra, söz konusu eserlerin kitap halinde neşri için çalışmalara başlamıştır. Yahya Kemal ile birlikte şiirleri tasnif etmişler, harf karakterinden, imlâya, basılacak kâğıda kadar her şeyi belirlemişlerdir. Fakat Yahya Kemal’in 1956’da vefatı dolayısıyla bu düşünce gerçekleşmemiştir. Banarlı daha sonra bu çalışmaya devam etmiş, 1958 yılında kurulan Yahya Kemal Enstitüsü bünyesinde kitapları neşre hazırlamış ve basılmasını sağlamıştır.

Yayımlanan 10 kitap arasında *Kendi Gök Kubbemiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla ve Rübâîler ve Hayyam Rübâîlerini Türkçe Söyleyiş* başlıklı kitaplardaki şiir seçimi ve tertibi Yahya Kemal’e ait olmakla beraber diğer kitapların metin seçimi ve düzeni Nihad Sâmî Banarlı’ya aittir.¹¹⁹

Hoca, Yahya Kemal’in kitaplarından başka, Faruk Nafiz Çamlıbel’in 1000 Temel Eser arasında yayımlanan ve takdim yazısını da Banarlı’nın yazdığı *Han Duvarları* (1969) ve *Zindan Duvarları* (1967) başlıklı eserlerinin düzenlenmesini de yapmıştır.

Banarlı’nın Kitaplarının Listesi

Nihad Sâmî Banarlı şiir, hikâye, piyes, roman, makale, sohbet, eleştiri, ansiklopedi maddesi, lise ders kitabı, edebiyat tarihi gibi çeşitli alanlarda eserler vermiştir.¹²⁰ Hoca’nın bir kitap teşkil edecek hacimde olan bazı makaleleri ve bir konferans metni ayrı basım halinde yayımlanmıştır. Eserlerindeki edebî, fikrî ve ilmî gelişimini takip etmek amacıyla kitaplarını ve ayrı basılan makalelerini neşir yılına göre vermeyi uygun bulduk. Ayrıca ölümünden sonra “Nihad Sâmî Banarlı Külliyyâtı” başlığı ile yayımlanan kitapları da listeye ilave ettik:

119 Banarlı’nın Yahya Kemal’in kitaplarını hazırlama çalışmaları için bkz. Şeyma Güngör, “Yahya Kemal’in Kitaplarının Neşrinde Banarlı Titizliği”, *Kubbealtı Akademi Mecmuâsı*, Temmuz 2000, sy. 3, s. 35-46.

120 Onun bütün makale, yazı ve kitaplarını ihtiva eden bir bibliyografik çalışma yapılmadığından eserlerinin tam listesini vermek şimdilik mümkün değildir.

Kızıl Çağlayan, (İstiklal Savaşından Manzum İki Sahne), İstanbul: Maarif Vekâleti Yayını, 1933, 48 s. Erkek liseleri için yazılan bu manzum piyeste İstiklâl Savaşı sırasında vatani ve nişanlısı için hayatını feda etmeye hazır bir gencin hikâyesi anlatılmıştır.

Bir Yuvarın Şarkısı, İstanbul: Maarif Vekâleti Yayını, 1933. [Bu yayını göremedik.] Kız okullarında temsil edilmek üzere kaleme alınan bir eserdir.

“Ahmedî ve Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman”, Nihat Sami, İstanbul Darülfünunu, mezuniyet tezi, 1930. XIV. yüzyıl şairlerinden Ahmedî'nin *İskendernâme* adlı mesnevîsine eklediği “Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman”ın yazma nüshalarının karşılaştırılmasıyla hazırlanmış tenkitli neşridir.

“XIV'üncü Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitani Tevârihi Mülûki Âli Osman ve Cemşid ve Hurşid Mesnevisi”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü yayını, c. VI, 1936-1939, s. 49-176. [VI. cildinden ayrı basım, İstanbul, 4+128 s.] Bu kitap *Türkiyat Mecmuası*'nın VI. cildinde neşredilen makaleye, Köprülü'nün “Birkaç Söz” başlıklı takdim yazısı ve N. S. B.'nin ithaf cümlesi eklenerek hazırlanan tıpkı basımıdır.

Türk Edebiyatı Tarihi, Tanzimata Kadar, Hıfzı Tevfik Gönensay ve Nihad Sami Banarlı,¹²¹ İstanbul: Remzi Kitabevi, 1941, 320 s. Banarlı ve Gönensay'ın ders notlarından hareket ederek hazırladıkları bu eser, liselerin 10. sınıflarında okutulmak üzere kaleme alınmıştır. Bu kitapta İslâmiyet'ten önceki döneme ait sözlü edebiyat ile XIII. yüzyıldan başlayarak Anadolu, Çağatay ve Azeri edebiyatları ve Türk halk edebiyatı anlatılmaktadır. Eser 1942'de Remzi Kitabevi tarafından ikinci defa basılmıştır.

Edebî Bilgiler, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1942, 288 s. [1970 baskısı 282 s.] Nihad Sami Banarlı'nın “Birkaç Söz”ünden sonra kitabın birinci kısmı; edebiyat, ifade şekilleri, vezin, kafiye, nazım şekilleri, edebî san'atlar ve edebî nevilere; ikinci kısım “Edebî örnekler”e ayrılmıştır. Kitabın sonuna “İçindekiler” ve dizgi yanlışları için “Düzeltilme” eklenmiştir. Aynı kitap sonraki tarihlerde, lise 1. sınıflar için *Metinlerle Edebî Bilgiler* başlığı ile ve küçük farklılıklarla pek çok defa aynı yayınevi tarafından basılmıştır.

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, Destanlar Devrinden Cumhuriyet Devrine Kadar, İstanbul: Yedigün Neşriyatı, 1948, 424+16 s. Kitabın 4.-5. sayfalarında Sedat Simavi tarafından yazılan “Başlangıç” ve Nihad Sami Banarlı'nın “Kitap İçin” başlıklı önsözünden sonra Şifahî Edebiyat Destanlar Devri'nden Cumhuriyet devrine kadar Türk edebiyatını içine alan 17 bölüm vardır. Kitabın sonundaki numara konulmamış sayfalara “Bibliyografya”, “Kısaltmalar”, “İndeks”, “Düzeltilmeler” ve “Fihrist” eklenmiştir. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* 1948'den itibaren fasiküller halinde yayımlanmış, daha sonra kitap haline getirilmiştir.

121 Bkz. Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, (I. Cilt), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973.

Nâmık Kemal ve Türk-Osmanlı Milliyetçiliği, İstanbul: Burhaneddin Erenler Basımevi¹²², 1947, 18 s. Bu eser “Nâmık Kemal’in Osmanlı tarihi, vatan, millet ve milliyetçilik konusundaki görüşlerinden hareketle verilmiş bir konferans metni” başlığı altında yayımlanmış küçük bir kitaptır.

Metinlerle Türk Edebiyatı, Lise IV, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1952, 271+xviii s. Türk edebiyatının Avrupalılaşıma devri üzerinde durulan bu kitabın sonuna Halide Edip, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halid Karay, Reşat Nuri Güntekin, Falih Rıfkı Atay ve Faruk Nafiz Çamlıbel’in hayatlarını ve sanatlarını tanıttıran bir kısım ve “Kelimeler ve İsimler Cetveli” eklenmiştir.

Metinlerle Türk Ve Batı Edebiyatı Lise I, İstanbul: Remzi Kitapevi, [1970],¹²³ 272 s. Türk ve Batı edebiyatı olmak üzere iki kısımdan meydana gelen kitabın birinci kısmında “Eski Türk Edebiyatı”, “Halk Edebiyatı”, “Dîvan Edebiyatı” ve “Avrupâî Türk Edebiyatı”; ikinci kısmında ise Yunan, Latin, İngiliz, Fransız edebiyatları üzerinde durulmuştur. 187. sayfadan itibaren “Edebiyat Tarihi” başlığı altında “Eski Türk Edebiyatı”, “İslâm Medeniyeti Çağlarında Türk Edebiyatı”, “Tasavvuf Edebiyatı”, “Anadolu’da Türk Edebiyatı”, “Halk Edebiyatı”, “Divan Edebiyatı” ve “Avrupâî Türk Edebiyatı”na dair kısa bilgi verilmiş, kitabın sonuna “Kelimeler ve İsimler Cetveli” eklenmiştir.

Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı, Lise III, İstanbul: Remzi Kitapevi, ts., 274 s. Kitabın Türk edebiyatı kısmında “Halk Edebiyatı”, “Divan Edebiyatı”, “Avrupâî Türk Edebiyatı”, “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı”; Batı edebiyatı kısmında ise Yunan, Latin, İtalyan, Fransız, İngiliz, Alman, Rus, İskandinav ve Amerikan edebiyatları ders konusu edilmiştir.

Yahya Kemal Yaşarken, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, 1959, 209+2 s. Önsöz ve 22 yazıdan meydana gelen kitaba ayrıca “Düzeltilmeler”, “Not” ve “Nihad Sami Banarlı’nın Neşredilmiş Eserleri” listesi eklenmiştir.

“Fâtih’in Zafer Sırları”, [*İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, sy. 5’ten ayrı basım, İstanbul: 1959]. Banarlı 32 sahifelik bu uzun makalesinde, Fatih Sultan Mehmed’in yetişme şartları ve şahsiyeti üzerinde durmuştur. Aynı makale ayrıca *ATO Dergisi* [Mayıs 1974, sy. 5]’ne ilâve olarak da basılmıştır.

“İstanbul Fethi için Mısırâlar”, [*İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, sy. 5’ten ayrı basım, İstanbul: 1959], 2 [99-100] s. Banarlı’nın İstanbul’un fethi için aruz vezniyle yazdığı bir şiirdir.

Yahya Kemal’in Hâtıraları, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, 1960, 224+3 s. Yahya Kemal’in hatıralarını ihtiva eden kitap “Anlattığı Hatıralar” ve “El Yazısıyla Hatıralar” olmak üzere iki kısımdan meydana gelmektedir. Kitaba ayrıca elyazısı ile hatıralarının tıpkıbasımı, özel isimler

¹²² Yayın yeri olmadığı için basımevi verilmiştir.

¹²³ İlk baskısı bulamadığımız bu kitapların basım tarihlerini [] arasında gösterdik.

cedveli, indeks eklenmiştir. En sona sayfa numaraları konulmadan “İstanbul Fetih Cemiyetinin Neşriyatı” ve “Düzeltilmeler” cetveli eklenmiştir.

“Büyük Nazireler, Mevlid ve Mevlid’de Milli Çizgiler”, *Yüksek İslam Enstitüsü Dergisi*, 1962, sy. 1, s. 1-24’den ayrı basım, 24 s. Makalede nazire geleneği ve *Mevlid*’deki millî unsurlar üzerinde durulmuştur.

Resimli Türk Edebiyatı Târîhi: Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar, 2 cilt, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı, Devlet Kitapları, 1971 [c. I: iii+634+v; c. II: ts., 641-1369 s.]. Bu kitap 1948 yılında neşredilen *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*’nin ilâvelerle genişletilmiş ikinci baskısıdır. I. cild: “Destanlar Devri”nden “XVI Asırda Halk Edebiyatı”na, II cild: “XVII Asır Türk Edebiyatı”ndan “Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı”na kadar olan devreyi içine almaktadır. Birinci cildin sonuna “İçindekiler”, İkinci cildin sonuna Nermin Suner Pekin tarafından yazılan “Kitabın Baskısı Hakkında”, kitabın hazırlanışı ve baskısı ile ilgili bir izah, “Kitabın Müellifi Hakkında”, “Bibliyografya”, “İndeks”,¹²⁴ “İçindekiler”, “Bibliyografya” ve “Düzeltilmeler” cetveli ilave edilmiştir.

Türkçenin Sırları, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul Enstitüsü Neşriyatı, 1972, vi+319+(1) s. Banarlı Türkçe ile ilgili neşrettiği çok sayıdaki yazıları arasından birbirini bütünleyen 43 parça seçerek *Türkçenin Sırları* başlıklı ile bir kitap oluşturmuş ve başlığını da *Türkçenin Sırları* olarak koymuştur. Kitabın sonuna “Düzeltilmeler” eklenmiştir. Çok beğenilen ve Banarlı’nın vefatından sonra Kubbealtı Neşriyatı tarafından basımı devam ettirilen bu kitabın 2005 yılında 22. baskısı yapılmıştır.

Yahya Kemal’in Kitaplarının Neşri¹²⁵

“Yahya Kemal Külliyyâtı” adı altında yayımlanan bu kitapların bütününde hemen hemen aynı şekil korunmuştur. Yahya Kemal’in manzum eserlerinin yayımlandığı kitaplarda şiirlerden, mensur yazılarının yayımlandığı kitaplarda yazılardan sonra, en arkaya katlanmış sayfalar halinde, Nihad Sâmî Banarlı tarafından kaleme alınan, kitap hakkında tanıtıcı bir yazı yer almaktadır. Kitabın “İçindekiler” listesi külliyyatın 7. kitabına kadar arka sayfalarda verilirken, *Siyasî Hikâyeler*’den itibaren başa, iç kapağın arkasına alınmıştır. Aşağıda yayım sırasına göre kısaca tanıttığımız kitapların farklı yönleri adı geçen yerlerde ayrıca verilmiştir.

124 *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi*’nin bu neşrindeki indeks Şeyma Güngör tarafından hazırlanmıştır.

125 Yahya Kemal’in kitaplarını Nihad Sâmî Banarlı’nın kitap listesi arasına almamızın sebebi, onların “kitap” haline gelmesinde Hoca’nın eşsiz hizmeti dolayısıyledir. Eğer Banarlı olmasaydı, Yahya Kemal’in eserleri kitaplaşmayacak veya kitaplaşsa bile bu muhtevada ve bu kalitede olmayacaktı. Ayrıca şairin “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” gibi bazı şiirlerinin tamamlanmasında Banarlı’nın önemli etkisi olduğunu kayıtlardan öğreniyoruz.

Kendi Gök Kubbemiz, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 1, 1961,¹²⁶ 176+4 s. Bu kitapta Yahya Kemal'in XX. asır Türkiye Türkçesiyle söylediği 84 şiiri bulunmaktadır. Eser, "Kendi Gök Kubbemiz", "Yol Düşüncesi", "Vuslat" olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir.

Eski Şiirin Rüzgariyle, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 2, 1962, 143+4 s. Yahya Kemal'in Divan şiirimizin dili, şekil ve söyleyiş özellikleri ile kaleme aldığı klasik şiirler kitabıdır. "Selimnâme", "Gazeller", "Şarkılar", "İthaf", "Kıt'alar-Beyitler" den meydana gelen kitapta 77 şiir yer almaktadır.

Rubâiler, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 3; *Hayyam Rubâilerini Türkçe Söyleyiş*, Yahya Kemal Külliyyatı: 4, 1968, 60+4+4 s. İki kitabın bir arada yayımlanmasından meydana gelen bu cildin, ilk kitabında Yahya Kemal'in 41 rubâisi, ikinci kitapta Hayyam'ın 54 rubâisi ve bu rubâilerin Türkçe söylenişi yer almaktadır.

Azîz İstanbul, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 5, 1966, 208+6 s. 21 yazının yer aldığı bu kitapta ayrıca Yahya Kemal'in *Kendi Gök Kubbemiz*'de yayımlanan 5 şiiri ile 24 resim ve fotoğraf yer almaktadır. 175.-197. sayfalar arasında "Türk İstanbul"un ve "Bir Bir Çalan Saatler"in şairin el yazısı örnekleri verilmiştir. Ayrıca Banarlı'nın yazısı olan sayfaların ilkinde "Yahya Kemal Külliyyatı" listesi, 4. sayfasına da Yahya Kemal Enstitüsü hakkında basında çıkan bazı yazıların listesi verilmiştir.

Eğil Dağlar, İstiklâl Harbi Yazıları, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 6, 1966, 334+4 s. Bu kitapta Yahya Kemal'in 1921-1924 yılları arasında bazı gazete ve dergilerde yayımlanan 87 "Millî Mücadele" yazısı, "1918" ve "26 Ağustos 1922" başlıklı iki şiiri yer almaktadır. Kitaba Yahya Kemal'in el yazısı ile bir makale, "İndeks", "Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı" ve "Düzeltilmeler" eklenmiştir.

Siyâsî Hikâyeler, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 7, 1968, 147+4+4 s. Kitapta Yahya Kemal'in 6 bitmiş, 3 bitmemiş hikayesi, birkaç sayfadan ibaret 3 roman denemesi vardır. Sayfa 111-147'de Yahya Kemal'in el yazısı ile hikâyeler, 147. sayfadan sonra gelen numaralanmamış 3 sayfada "Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı" bulunmaktadır.

Siyâsî ve Edebî Portreler, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külliyyatı: 8, 1968, 194+1+4 s. Kitapta Yahya Kemal'in yakından tanıdığı 20 Türk edip ve siyâset adamı hakkında yayımlanmamış görüşleri ve hâtıraları yer almaktadır. Sayfa 154-187'de "Elyazısıyla Portreler", s. 189-194'te "İndeks", numarasız sayfada "Yanlış-Doğru Cedveli" vardır.

126 Bu kitaplar daha sonra birkaç defa basılmıştır. Biz burada yalnız ilk baskı tarihlerini veriyor ve ilk baskılarını tanıtıyoruz.

Edebiyâta Dâir, İstanbul: Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külli-yâtı: 9, 1971, 366+(1+4) s. Bu kitap “Şiir”, “Eski Edebiyat”, “Türkçe’ye Dâir”, “Ve-zinler, Kafiyeler”, “Memleketten Bahseden Edebiyat”, “Tenkid”, “Tiyatro”, “Mü-lâkat”, “Bitmemiş Makaleler” başlığı altında 62 yazıdan meydana gelmektedir. Kitaba ayrıca “Elyazısıyla Edebiyâta Dâir”, “İndeks”, “Düzeltilme” ve “Yahya Ke-mal Enstitüsü Neşriyatı” eklenmiştir.

Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsi ve Edebî Hâtıralarım, İstanbul: Yahya Ke-mal Enstitüsü Yayını, Yahya Kemal Külli-yâtı: 10, 1973, 286+1+4 s. Kitap “Çocuk-luğum-Gençliğim”, “Edebî Hâtıralar”, “Siyâsi Hâtıralar”, “JönTürklerle Dâir” başlıkları altında yer alan toplan 46 yazıdan müteşekkildir. Bu yazılardan son-ra “Elyazısıyla Hâtıralarım”, “İndeks” ve “Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı” yer almaktadır.

Târih Musâhabeleri, Yahya Kemal Enstitüsü Yayını, İstanbul: Yahya Kemal Külli-yâtı: 11, 1975, 174 s. Genel olarak Banarlı’nın denetiminde hazırlanan buu eser onun vefatından bir sene sonra neşredilmiş olmakla beraber kitabın dizgi, tashih ve basım safhasında Hoca’nın yöntemi takip edilmiştir. Yahya Kemal’in tarih anlayışını yansıtan bir kısmı bitmemiş 42 yazının yer aldığı bu eserde, “El-yazısıyla Târih Musâhabeleri” ve “İndeks” bulunmaktadır.

Nihad Sâmi Banarlı’nın Ölümünden Sonra Yayımlanan Kitapları

Hoca 1972’de bastırıldığı *Türkçenin Sırları*’ndan sonra da çeşitli dergi ve ga-zetelerdeki yazılarını belirli konular etrafında bir araya getirip kitap halinde neşretme arzusundaydı. Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı¹²⁷ men-supları onun bu isteğini göz önüne alarak, Banarlı’nın yazılarını bir araya ge-tirmişler, konularına göre ayırıp mevzua uygun başlıklar vererek neşretmeye devam etmişlerdir. Hoca’nın henüz bu neşre dâhil edilmeyen çok sayıda yazı-sı vardır.

Şiir ve Edebiyat Sohbetleri, (c. I), İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1976, 303 s. Banarlı’nın şiir ve edebiyata dair 58 küçük makalesinin toplanması ile meyda-na gelen bu eser Kubbealtı Cemiyeti adına yazılan bir takdim yazısı ile basıl-mıştır. Daha önce gazete ve dergilerde neşredildiği haber verilen bu yazıların ilk neşirlerinin yeri ve tarihi belirtilmemiştir.

Şiir ve Edebiyat Sohbetleri 2, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1982, 280 s. 1976 yılında 1. cildi yayımlanan derlemenin 2. cildir. Kitap 45 yazıdan ve Nermin Suner Pekin imzalı bir “Takdim” ve 7 bölümden meydana gelmektedir.

Târih ve Tasavvuf Sohbetleri, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1984, 50 (35+15) s. Banarlı’nın 1950-1974 yılları arasında çeşitli gazete ve mecmualarda yayım-

127 Kubbealtı Sanat ve Edebiyat Vakfı ve Nihad Sâmi Banarlı Külli-yâtı için bkz: www.kubbeal-ti.org.tr

lanmış tarih ve tasavvufla ilgili yazılarının toplandığı bu kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tarih, ikinci bölümde tasavvufla ilgili yazılar yer almaktadır.

Nihad Sami Banarlı'nın Kaleminden Yahyâ Kemal, Bir Dağdan Bir Dağa, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1984, 368 s. “****” rumuzlu “Takdim” yazısından sonra beş bölümden meydana gelen kitapta Banarlı'nın Yahya Kemal için yazdığı 35 yazısı yer almaktadır.

Devlet ve Devlet Terbiyesi, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1985, 323 s. Kitap “****” rumuzlu “Takdim” ve 61 yazıdan meydana gelmektedir.

Kültür Köprüsü, (Baskıya hazırlayan Sait Başer), İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1985, 358 s. Kitapta “****” rumuzlu “Takdim” yazısından sonra Banarlı'nın Süleyman Çelebi'den Mehmet Âkif'e kadar önemli yazarlar ve yayımlanan çeşitli kitaplar hakkındaki 59 yazısı yer almaktadır.

Kitaplar ve Portreler: Mehmed Âkif'den Günümüze, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1985, 398 s. Kitap “****” rumuzlu “Takdim” yazısından sonra, Banarlı'nın Mehmed Âkif'ten itibaren Türk edebiyatındaki önemli şahsiyetler hakkındaki yazıları ile bazı eserler üzerindeki tetkikleri, ayrıca kütüphaneler, tiyatrolar ve çeşitli sanat çalışmalarlarıyla ilgili 61 yazısından meydana gelmektedir.

İstanbul'a Dâir, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1986, 208 s. Kitapta “****” rumuzlu “Takdim” yazısıyla birlikte Banarlı'nın *Hürriyet Gazetesi* ve *Meydan Mecmuası*'nda çıkan 41 yazısı, beş bölüm halinde yer almaktadır.

İman ve Yaşama Üslûbu, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 1986, 413 s. Kitapta Sait Başer'in “Takdim” yazısından sonra, beş bölüm halinde 76 yazı yer almaktadır.

Kubbealtı Vakfı, 2004'ten itibaren Nihad Sâmî Banarlı Külliyyâtı'nı yeni bir düzenle neşretmeye başlamıştır.

Edebiyat Sohbetleri, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, [Nihad Sâmî Banarlı Külliyyâtı No: 1], 2004, 524+2 s. Banarlı'nın daha önce *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri* başlığı ile 2 cilt halinde neşredilen yazıları tek ciltte toplanmış, ayrıca yeni yazılar da eklenmiştir. Prof. Dr. Birol Emil'in “Şiir ve Edebiyat Sohbetleri'ne Dâir” başlıklı takdim yazısından sonra, 93 yazı beş bölüm halinde verilmiştir. Kitaba ayrıca, “Özel İsim İndeksi” ve “Nihad Sami Banarlı” başlığı ile yazar hakkında bilgi veren 2 sayfalık bir yazı eklenmiştir.

Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2004, 217+2 s. Bu kitap daha önce yayımlanan *Tarih ve Tasavvuf Sohbetleri*'nin üçüncü baskısı olmakla birlikte, esere Prof. Dr. Birol Emil'in “Takdim”i, “Özel İsim İndeksi” ve “Nihad Sami Banarlı” başlığı ile Banarlı'nın hayatı ve eserlerinin listesini veren bir yazı ilâve edilmiştir.

Sonuç

Cumhuriyet devrinin en önemli edebiyat öğretmeni, edebiyat tarihçisi ve yazarlarından olan Nihad Sâmi Banarlı (1907-1974), İstanbul Edebiyat Fakültesi'ni ve Yüksek Öğretmen Mektebi'ni bitirdi. İlkokul öğretmenliğinden yüksek okul müdürlüğüne kadar yükselen, 49 senelik meslek hayatı boyunca, birçok lise ve yüksek okulda edebiyat dersleri verdi.

Ortaokul sıralarında şiir yazarak başladığı yazı hayatına, tiyatro eseri ve hikâyeler yazarak devam ederken, Fuad Köprülü'nün etkisinde kalarak edebiyat tarihi araştırmalarına yöneldi. Türk edebiyatı tarihini bir bütün halinde ele alıp, işlenen konu ile ilgili resimlerle zenginleştirerek, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*'ni hazırladı. Dergi ve gazetelere edebî, tarihî, sosyal konularda yazılar yazdı. Lise edebiyat ders kitapları kaleme aldı. Yahya Kemal ile ilgili çalışmalarından başka, eserleri kitap halinde yayımlanmayan şairin on kitabının neşrini sağladı. Bütün bu çalışmalarında; Türklük hakkında doğru bilgilendirilen, Türk olmanın gururunu taşıyan, bu bilgi ve bilinci genç nesillere aktarma heyecanı ile dolu öğretmenler yetiştirdi. *Yedigün*'de genç edebiyatçılarımıza yol gösterdi, kabiliyetli olanları teşvik etti, böylece Türk edebiyatına önemli isimler kazandırdı. Lise ders kitapları ile 1950-1990 arasındaki gençliğin millî şuur kazanmasına sebep oldu. Gazete ve dergilerdeki yazılarında, yanlış iş yapanlarla mücadele ederken, geniş halk kitlesinde millî değerlere sevgi ve ilgi uyandırdı. Yahya Kemal gibi XX. asrın müstesna şair, eleştirmen ve fikir adamının eserlerinin yaşamasına hizmet etti.

Nihad Sâmi Banarlı, özellikle lise ders kitapları ile Türk gencinin yetişmesinde, dergi ve gazetelerdeki yazıları ile Türk okuyucusunun hayat görüşü, edebî zevki, memleket sevgisi üzerinde çok etkili olmuş bir şahıstır.

Nihad Sâmi Banarlı

Şeyma GÜNGÖR

Abstract

Nihad Sâmi Banarlı (1907-1974) is one of the most prominent teachers and historians of literature as well as one of the writers of the Republican era. He produced several high school course books, works on Yahya Kemal as well as academic, literary and ideological articles published in periodicals and newspapers. He is also the author of the definitive book *Pictorial History of the Turkish Literature*. Throughout his life, he worked strenuously to teach national values to his students and wide array of readers with a national consciousness. Since he examined his core subject, namely Turkish language and literature on historical, sociological and aesthetical grounds, he also exerted emphasis on history, religion, mysticism, architecture and music. With his vast expe-

rience in teaching, he believed that the correct information in education should be conveyed to students in an appealing and stimulating fashion. For this reason, he paid special attention to his language and style. Especially in his articles for periodicals and newspapers, he resorted to a style that was sometimes enriched with significant quotes from some texts in Turkish literature and sometimes infused with romantic statements.

Key Words: Nihad Sâmi Banarlı, Turkish, History of Turkish Literature, High School Literature Textbook, Yahya Kemal.

Nihad Sâmi Banarlı

Şeyma Güngör

Özet

Nihad Sâmi Banarlı (1907-1874) Cumhuriyet devrinin en önemli edebiyat öğretmeni, edebiyat tarihçisi ve yazarlardandır.

Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, lise ders kitapları, Yahya Kemal ile ilgili çalışmaları, dergi ve gazetelerde yer alan çok sayıda ilmi, fikri ve edebî yazıları vardır. Hayatı boyunca öğrencilere ve geniş okuyucu kitlesine millî değerleri millî bilinçle öğretmek amacıyla çalışmıştır.

Ana konusu olan Türk dili ve edebiyatını tarihî, sosyolojik ve estetik zeminde ele aldığından, tarih, din, tasavvuf, mimari, musiki gibi mevzular üzerinde de durmuştur. Uzun süren öğretmenlik hayatından edindiği tecrübeyle, eğitim ve öğretimde doğru bilginin, sevdiren, benimseten bir metotla sunulması gerektiğine inanmış, bu sebeple çalışmalarında kullandığı dil ve üslûba çok dikkat etmiş, özellikle dergi ve gazetele-re yazdığı yazılarında, Türk edebiyatının güzide metinlerinden seçtiği örneklerle zenginleştirdiği, zaman zaman da romantik ifadeler taşıyan üslubu tercih etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nihad Sâmi Banarlı, Türkçe, Türk Edebiyatı Tarihi, Lise Edebiyat Ders Kitabı, Yahya Kemal.

